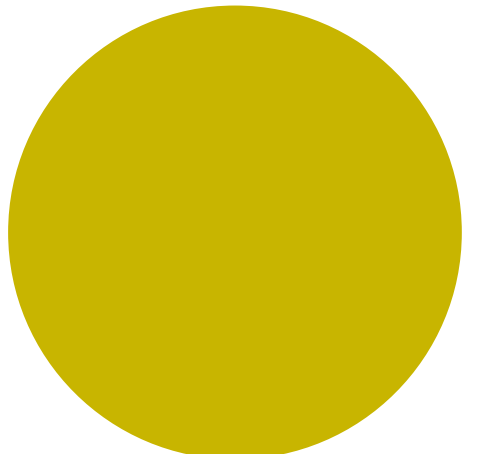
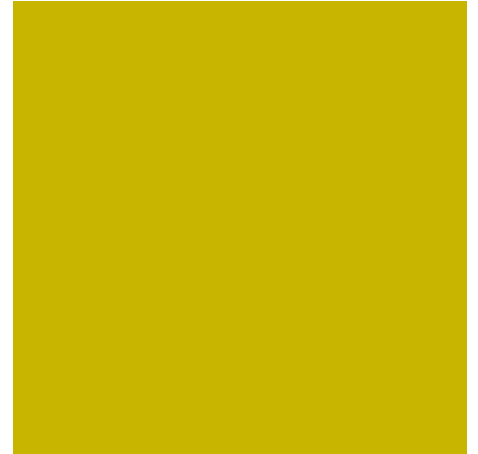

Tema Unga

– om ungas attityder och roll i landsbygdsprogrammet.

Rapport av Landsbygdsnätverkets tematsika arbetsgrupp - unga

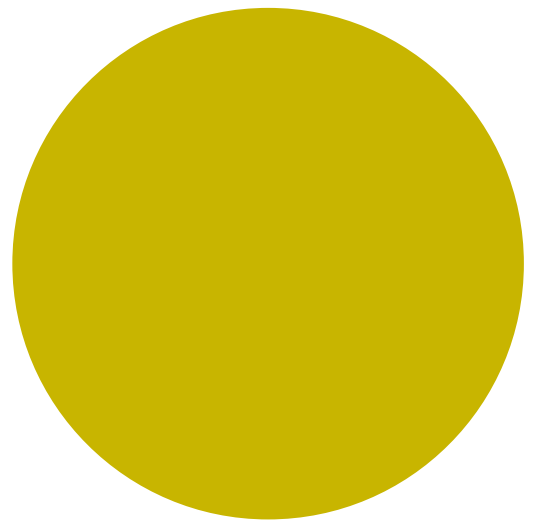
Innehållsförteckning

Rapporten

- 3. Inledning
- 4. Bakgrund
- 6. Landsbygdsprogrammet
- 12. Ungdom i landsbygdsprogrammet
- 18. Hur ser den landsbygd ut där unga kan bo, trivas och utvecklas?
- 23. Summering av tematisk
översyn - unga
- 25. Rekommendationer

Tankar och erfarenheter från arbetsgruppens medlemmar

- 26. Ung Företagsamhet
- 28. Länsstyrelsen
- 30. Fotbollförbundet
- 32. Jordbruksverket
- 34. Naturbruksskolornas förening
- 36. U LAND
- 38. Leader Halland
- 40. Sveriges 4H

Omslagsfoto: Henric Nilsson: Sara
Öhman från 4H och Tomas Larsson
från U LAND
Formgivning: Lotti Jilsmo

Horisontell prioritering unga - och sen då?

Vi har kommit till halvtid.

När arbetet med den här rapporten når sitt slutskede har halva tiden gått för det svenska landsbygdsprogrammet. Frågan vi har ställt oss är - hur långt har man kommit med den horisontella prioriteringen ungdom?

Vi blev tidigt i programperioden uppmärksammade på att det fanns ett tydligare fokus på unga i nuvarande landsbygdsprogram i jämfört med tidigare landsbygdsprogram. I ord och skrift lyfts gruppen fram som viktig och prioriterad och vi som arbetat med frågan kände ett riktigt lyft. Men har det haft effekt?

Vi har undersökt vad som står i de styrande dokumenten, hur man arbetar runt om i landet - och viktigast - vad som ger resultat? Samtidigt har vi tittat på vad som efterfrågas. Rekommendationerna handlar delvis om att samverka över sektorer och mellan organisationer och myndigheter. Vi vet att Jordbruksverket och Ungdomsstyrelsen skulle kunna ha mycket att lära av varandra och att ett sådant erfarenhetsutbyte skulle ge effekt. Det handlar även om att det behövs en större samstämmighet mellan regionernas tolkning av regler och riktlinjer för att göra det enklare för nya organisationer att kunna driva projekt inom programmet.

Men kanske viktigast av allt. Vi måste fråga de unga. Många utvecklingsprojekt är organiserade för, men inte av unga. Genom översynen får vi intrycket att projekt ofta utgår från vad man tror unga vill ha, snarare än bygger på idéer om samverkan mellan unga och vuxna. Många gånger saknas kunskap om hur unga tänker och handlar mot bakgrund av utbildning, arbete och syn på framtiden. Unga görs sällan delaktiga i lokala utvecklingsprojekt då deras intressesfär ligger långt från vuxnas bild av behov och åtgärder. Vi tror på att generationsmöten bidrar till en hållbar lokal utveckling för både unga och vuxna. Det behövs därför en tydligare ansats inom landsbygdsprogrammet där betydelsen av generationsöverskridande aktiviteter sätts i centrum.

Vi hoppas att vår rapport kommer att bidra till ett bättre genomförande av landsbygdsprogrammet och göra det bättre för unga på landsbygden.

Vi har kommit till halvtid. Men vi är inte halvvägs.

Rapporen är skriven av

Peter Waara, professor vid Uppsala Universitet med forskningsinriktning ungas vuxenblivande

Jytte Rüdiger, praktiker från Astrid Lindgrens hembygd och U LAND, som arbetat med Leader och unga sedan 2004.

Lotti Jilsmo, praktiker från Hela Sverige ska leva och U LAND, med erfarenhet från ungdomsarbete inom Leader.

Vi som bidragit med våra erfarenheter till rapporten:

Sveriges 4H

U LAND - föreningen ung på landsbygden

Jordbruksverket

Naturbruksskolornas förening

Ung Företagsamhet

Leader Halland

Doing Rural

Länsstyrelsen

Svenska Fotbollförbundet

Bakgrund

2013 nämns att de "horisontella prioriteringarna, jämställdhet, integration, unga och miljö, ska genomsyra arbetet i alla axlar och åtgärder. Vi har genomfört denna studie för att undersöka hur det horisontella målet "unga" tas till vara i programmets genomförande. Detta har vi gjort genom att först titta på vad som står i de nationella och regionala styrdokumenterna för att sedan jämföra dessa med projektutfall (projekt som blivit beviljade med ungdomstematik) och vad människor efterfrågar för aktiviteter för att stärka landsbygden.

Studien görs med syftet att undersöka om det behövs en ytterligare fokusering på "unga" och utifrån denna analys komma med förslag på hur Jordbruksdepartementet, Jordbruksverket, länsstyrelser och ledergrupper kan förbättra genomförandet av programmet för att stärka den horisontella prioriteringen "unga".

Studien genomförs av Landsbygdsnätverkets tematiska arbetsgrupp – unga.

Tillvägagångssätt

Arbetet med inventering och översyn har bedrivits under perioden september 2009 till april 2010. Ett antal möten har hållits med en styrgrupp bestående av representanter för Jordbruksverket, U LAND och riksorganisationen Hela Sverige ska leva. Uppropet genomfördes under vintern 2009/2010 och lade grund för den analys som presenteras nedan av vad människor i allmänhet (och med särskilt intresse för landsbygdsfrågor) tycker är viktigt att satsa på. Jordbruksverkets offentliga databas rörande beviljade projekt har analyserats under perioden november 2009 till mars 2010 med avseende på hur många projekt som berör unga/ungdom samt med avseende på vilken typ av projekt det är frågan om. I februari 2010 arrangerades en Nordisk praktiker/forskarkonferens för att stämma av kunskapsbehov samt erfarenheter inom området ungdom och landsbygd/glesbygd.

Vid detta möte deltog forskare från Norge, Finland och Sverige samt representanter för regionförbundet i Kalmar län, Ungdomsstyrelsen och Jordbruksverket. Inom ramen för mötet genomfördes en mindre inventering av vilka behov och utvecklingsmöjligheter som tematiken unga i den regionala utvecklingen har avseende projekt, utvecklingsområden och särskilt angelägna satsningar att göra för att stärka unga på landsbygden i Sverige. Vid detta forskar/praktikermöte togs också det första initiativet till att formera ett bestående Nordiskt forskar/praktikernätverk inom

ramen för temat. Allmänheten hade tillträde till sammankomstens andra dag. I den deltog ett 60-tal personer.

Huvudanalysen bakom denna översyn av landsbygdsprogrammet genomfördes i Oskarshamn vid ett forskar-/praktikerinternat (22 mars – 25 mars 2010). Utkastet till rapporten har distribuerats till styrgruppen och innehållet har diskuterats vid sammanträde i Stockholm den 13 april 2010.

Ungdom och landsbygd - avgränsningar

Inom svensk ungdomspolitik avgränsas ungdom att omfatta alla som är mellan 13-25 år oavsett arbete, boende eller familj (www.ungdomsstyrelsen.se). Grundläggande är att detta åldersintervall omfattar människor i en fas mellan barn och vuxenhet (genom olika slags övergångar).

Inom åldersintervallet finner vi en mängd olika juridiska markörer varav myndighetsåldern är den viktigaste. Det finns dock andra, att t.ex. vid 16 år kunna provas för s.k. EU-körkort, påbörja utbildning för bilkörkort och vara straffmyndig sett ur lagens mening. Begreppet ungdom omsluter alltså en heterogen skara med vitt skilda förutsättningar och behov samt som positionerar sig väldigt olika i samhället. Skilda kommuner gör egna avgränsningar av vilka som omfattas av ungdomsbegreppet, men i stort sett överlappar kommunernas avgränsningar statens syn på vem/vilka som är ungdomar. Här kan också nämnas att barnkonventionens definition av barn är överlappande med ungdomsdefinitionen då den omfattar alla upp till och med 17 års ålder.

Landsbygdsprogrammets avgränsning är betydligt vidare än Ungdomsstyrelsens i och med att unga avgränsas att omfatta alla under 40 år (mest relevant ifråga om startstöd). Vår definition följer i stort sett ungdomsstyrelsens. Vi antar också att de personer som skrivit projektbeskrivningar som vänder sig till unga har en liknande definition (vilket ibland också framgår av åldersavgränsningar i projekten, t.ex. 13-25 år). Motsvarande antagande har gjorts i samband med uppropet att göra landsbygden mer attraktiv för unga människor.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) avgränsar Sveriges kommuner i skilda klasser av vilka två omfattar glesbygd och landsbygd. Minsta analysenhet är kommun som i sig innesluter större eller mindre orter samt glesbygder. Kriteriet för en glesbygdskommun är

att den har mindre än 20 000 invånare och att det är en glest bebodd kommun med mindre än 5 invånare per kvadratkilometer. En landsbygdskommun skall ha mer än 30 procent av invånarna boende utanför tätorterna i kommunen samt minst 6,4 procent av befolkningen sysselsatta inom jord- och skogsbruk. Statens avgränsning bygger på förordningen om regionalt bidrag till företagsutveckling (2000:283, § 9 – 10), som lyder:

9 § Med glesbygd avses i denna förordning stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till större orter, sysselsättning och service.

10 § Med landsbygd avses i denna förordning områden med liknande förhållanden som i glesbygd enligt 9 §, men med kortare avstånd till större orter och service.

Vad långa eller kortare avstånd innebär framgår inte. Tillväxtverket (tidigare Glesbygdsverket) gör skillnad mellan glesbygd, tätortsnära glesbygd och tätorter. Framträdande är restid med bil och ortstorlek. En glesbygd är ett område där man har mer än 45 minuters bilresa till närmaste tätort. En *tätortsnära glesbygd* eller *urbaniserad glesbygd* finns inom 5 till 45 minuters bilresa. Tätort är befolkningsskoncentrat med fler än 3 000 invånare samt områden som ligger inom 5 minuters bilresa från ett centrum av detta slag. Tillgång på samhällsservice inom rimligt bilpendlingsavstånd är centrala kriterier, vilket understryker bilberoendet. Skillnaderna är stora sett till

hur många människor som innesluts av begreppen. Högt räknat bor en knapp fjärdedel av befolkningen på glesbygden enligt Glesbygdsverkets definition. Åldersfördelningen är skev i jämförelse med regionala och nationella centrumbildningar. I Nationalencyklopedin återfinns följande definition av glesbygd som understryker att Sverige är ett glesbefolkat land och att begreppet är relativt något annat (staden och det urbana) då glesbygd betraktas som motsatsen till tätort.

Enligt folk- och bostadsräkningarnas definition bor ca 15 % av landets befolkning i glesbygd. Mer allmänt betecknar glesbygd glesbefolkade områden, vari även mindre tätorter inräknas. I en bredare definition kan hela Sverige utanför de tre storstadsområdena och ännu några städer betecknas som glesbygd (2010-01-25 <http://www.ne.se/lang/glesbygd>)

Trots olikheterna i definitionerna ovan kan man spåra en viss samstämmighet sett till glesbygdsgeografin i Sverige. I huvudsak finns glesbygden koncentrerad till Norrland (med undantag för kuststäderna och vissa orter längs efter norrlandsälvarna), Jönköpings län (småländska höglandet), östra Kalmar län, Gotland och Öland, Bergslagen och delar av Värmlands län. Det är bara områdena runt Stockholm, Göteborg och Malmö som kan sägas utgöra större sammanhängande urbana miljöer.

Landsbygdsprogrammet

Nuvarande landsbygdsprogram gäller mellan 2007 och 2013. Landsbygdsprogrammet är ett verktyg för att nå målen för den svenska landsbygdspolitiken. Programmet innehåller satsningar både i form av projektstöd och ersättningar för att utveckla landsbygden. Sammanlagt pågår landsbygdsprogrammet under sju år och har en total budget på drygt 35 miljarder kronor. Det finansieras ungefär till hälften av Sverige och till hälften av EU.

Ekonomisk, ekologisk och social utveckling är målet

Det övergripande målet för landsbygdsprogrammet är hållbar utveckling, såväl ekonomiskt som ekologiskt och socialt. Genom olika stödformer stimuleras företagande och sysselsättning med målsättningen att medverka till att landsbygden ska få ökad tillväxt och bättre konkurrenskraft. Programmets åtgärder ska genomföras med hänsyn till miljön och utifrån lokalt engagemang.

Landsbygdsprogrammets områden

Landsbygdsprogrammet är indelat i tre områden som i programmet kallas för axlar:

Axel 1. förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft

Axel 2. förbättra miljön och landskapet

Axel 3. förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdens ekonomi.

Det finns även en fjärde axel, Leader.

Leader är en utvecklingsmetod som funnits inom EU sedan början av 1990-talet. Inom Leader går människor i ett område samman och utvecklar en strategi för hur man vill jobba med att utveckla landsbygden socialt, ekonomiskt och ekologiskt. Metoden kallas för leadermetoden. Ansökan lämnas in till ett leaderområde och beslut fattas av en LAG-grupp som är helt fristående lokal strategiutveckling och grundar sig på ett trepartnerskap med ledamöter från det ideella, offentliga och näringslivet. Leader finansieras till 70 procent av landsbygdsprogrammet och resterande del av lokala offentliga medel. De projektsökande måste bidra med eget arbete, material eller pengar. Sammanlagt finns 63 leaderområden i Sverige.

Vem kan få stöd genom landsbygdsprogrammet?

Stöden och ersättningarna i landsbygdsprogrammet är till för de som planerar att starta eller redan driver företagsverksamhet på landsbygden samt för de som vill arbeta med landsbygdsutveckling.

Dokument som styr landsbygdsprogrammet

Det svenska landsbygdsprogrammet är skrivet utifrån EG-rådets förordning 1698/2005, som utgör ramverk för alla medlemsländers landsbygdsprogram. För själva genomförandet av landsbygdsprogrammet runt om i landet finns regionala genomförandestrategier som beskriver hur arbetet ska bedrivas i respektive län och vilka områden som är prioriterade. Utifrån dessa har sedan varje leadergrupp skrivit en utvecklingsstrategi baserat på både de regionala genomförandestrategierna och invånarnas önskemål och tankar. Landsbygdsprogrammet i Sverige genomförs således med stöd av ett nationellt program, 23 länsregionala strategier och 63 mindre regionala strategier. Nedan presenteras kort hur vissa av dessa tar till vara det horisontella målet unga.

Om unga i EG rådets förordning 1698/2005

I det europeiska styrdokumentet för landsbygdsprogrammet har "unga" ingen betydande roll. Begreppet "unga" används bara när man beskriver riktlinjerna för startstöden. I övrigt benämns bara att personer inte får diskrimineras på grund av sin ålder.

Medlemsstaterna och kommissionen skall främja jämställdhet mellan kvinnor och män och se till att all diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning förhindras under genomförandet av programmets olika faser.

Om unga i det nationella landsbygdsprogrammet

I landsbygdsprogrammet finner vi både benämningen "unga" och "ungdom". När man skriver "unga" så handlar det nästan uteslutande om startstöd till unga företagare. "Ungdom" används när man under åtgärder lyfter fram de horisontella prioriteringarna.

Särskild uppmärksamhet bör riktas mot insatser som undanröjer hinder för kvinnors och ungdomars samt invandrares möjligheter till eget företagande./---/ särskilt viktiga grupper att nå med information om programmet är kvinnor, ungdomar samt svenskar med utländsk bakgrund. Hänsyn till dessa grupper måste tas i samband med planeringen och genomförandet av informationsinsatser.

Det är svårt att finna en tydlig beskrivning av de horisontella målen. I avsnitt 4.1 framgår att under-

representation inom framför allt de areella näringarna är ett centralt problem.

I dag är flera grupper i samhället som unga, kvinnor och personer med utländsk bakgrund, underrepresenterade inom jord- och skogsbrukssektorn. Dessa grupper behövs i de areella näringarna, både för att stärka jämställdheten och för att utveckla landsbygdsområdenas ekonomiska och sociala liv.

I avsnitt 3 i landsbygdsprogrammet beskrivs landsbygdens styrkor och svagheter – samt hur man valt att inom programmet möta dessa. I avsnitt 3.1 som handlar om landsbygdens styrkor och svagheter, pekar programmet på den skeva åldersfördelningen i vissa områden där andelen pensionärer är över 25 procent.

Unga människor flyttar mer än äldre för att studera, arbeta eller byta miljö. Tidigare har det varit framför allt unga kvinnor som flyttat från landsbygden till större städer men på senare tid har även unga män flyttat. För åren 2002 och 2003 visar statistiken på förändringar i yngre mäns flyttmönster. Det är särskilt landsbygden i Norrlands inland som fortfarande avfolkas. Det är viktigt för en hållbar utveckling på landsbygden att den kan attrahera även unga människor att bosätta sig där. Avfolkningen medför svårigheter med bl.a. kompetensförsörjning och underlag för service, skola, m.m. Att unga människor flyttar för att byta miljö eller för att studera är i sig inte problematiskt utan ofta gynnsamt för en dynamisk utveckling för både individerna själva och för samhällsutvecklingen. Det är emellertid av stor vikt för landsbygden att kunna erbjuda attraktiva arbetstillfällen och sociala miljöer så att unga människor har möjligheter och viljan att återvända efter exempelvis utbildning.

Utflyttning bland framför allt unga kvinnor (och på senare tid även unga män) för att söka utbildning, arbete och erfarenheter som länkas till landsbygdens bristande attraktionskraft. Utbildning är centralt och något positivt som ska uppmuntras, men åtgärder efterlyses som ska göra landsbygden mer attraktiv för de som har utbildat sig och som lockar till återflyttning efter färdigställd utbildning. Att utbildning är viktig hänger samman med behovet av kompetensförsörjning och utveckling av lokalsamhället. Fokus är här, som i många andra områden och strategier, på återflyttning. Anmärkningsvärt att man i praktiken enbart talar om återflyttning av utbildade, inte om nyinflyttning till bygden eller om de som stannar kvar. Här kan man anta att man räknar med att relationer under barn- och ungdomsåren är de centrala i en människas liv, och att om det sker en flyttning från stad till land, är det en fråga om att återvända till hemorten/miljön. Tillgång

på arbete ses som det centrala i vad som skapar möjligheter för unga att bo och verka på landsbygden.

Mer direkt fokus på just "unga" finns i avsnitt 3.2.2 Övergripande strategi och nationella prioriteringar. På sidan 70 beskrivs några nationellt prioriterade utvecklingsområden som ska utvecklas inom samtliga axlar i programmet. Här finns ett stycke om "Integration av nya grupper och jämställdhet" som betonar den bristande balansen på landsbygden sett till vilka som bor där.

Inom jord- och skogsbrukssektorn och i Sveriges gles- och landsbygder är unga, kvinnor och, i mycket hög grad, personer med utländsk bakgrund underrepresenterade. Även i det regionala och lokala utvecklingsarbetet kring landsbygdens utvecklingsfrågor är dessa grupper av medborgare underrepresenterade. Integrationen av nya grupper behöver därför förbättras och arbetet med förbättrad jämställdhet förstärkas. I fråga om mångfald och integration ska också minoriteters intressen tillgodoses. Detta kan också vara en viktig väg för en vitalisering av landsbygdsområdenas ekonomiska och sociala liv. Fokus i programmet ska ligga på informations- och nätverksarbete för att intressera potentiella nyföretagare och underlätta etablering samt på att generellt öka intresset för landsbygden.

Integration och jämställdhet genom arbete eller företagande ska prioriteras. På vilket sätt som man genom åtgärder generellt kan bidra till att öka intresset för landsbygden framgår inte. I anslutning antyds dock på vilket sätt dessa nationellt prioriterade tematiska utvecklingsområden kan stödjas med insatser länkade till de olika axlarna. Här pekar man på att "informationsinsatser kan behövas till exempel inom ramen för såväl axel 1 och 3. Integrationsfrågor bör även uppmärksammas i sammansättning av olika nätverk eller lokala utvecklingsgrupper".

Landsbygdsprogrammet om Leader och unga

Mellan 2000 och 2006 bedrevs leaderarbetet inte som en del av landsbygdsprogrammet, - utan som ett eget program från EU. Under programperioden som kallades Leader+, hade leaderområdena möjlighet att inrikta sitt arbete mycket snävare än vad som är fallet i nuvarande period. Det fanns till och med exempel på områden som valde att endast arbeta med "unga". Under Leader+ var det dessutom ett krav att LAG-gruppen skulle ha minst en person i sitt

beslutande organ som var under 25 år. Ungdom var definitivt en fokuserad grupp under tidigare period och texterna om Leader+ nämner ofta "unga". I rapporteringssystemet "STINS" skulle leadergrupperna redovisa mål och utfall för antal nya arbetstillfällen, antal nya samarbetskonstellationer samt antal utbildningsinsatser. Varje ämnesområde var i sin tur uppdelat på kön respektive ungdomar vilket säkert var bidragande till att en betydande del av projekten kom att handla om "unga"

Ungefär 20 procent av projekten hade målet ökad integration i samhället. Ett problem är härvidlag att LAG-grupperna oftast inte omfattar invandratåta stadsdelar. Bedömningen att projektet i hög eller ganska hög grad bidrar till integrationen stannar vid 11 procent. Ungdomsinriktningen i leaderprogrammet är tydligare. Varje LAG har en särskild ungdomsrepresentant. Av 85 lämnade kommentarer har lite mer än 60 procent svarat att ungdomar deltar i projektet.

I nuvarande programperiod beskrivs hur "kompetens /---/ inom de horisontella prioriteringarna i programmet, som jämställdhet, kvinnor, ungdomar, integration, kompetenshöjning, miljö och hållbar utveckling" måste finnas för att man ska ha rätt att bilda LAG-grupp. Mer detaljerat blir det i den checklista som länsstyrelserna ska använda sig av då de godkänner ett nytt leaderområde. Av denna framgår att ansökande grupp ska ange vad de antas uppnå under programperioden, till exempel "antal nya företag som beräknas tillkomma (kanske för vissa branscher), antal nya arbetstillfällen (män respektive kvinnor), ökning av antalet gästnätter och antal ungdomsprojekt". Det finns även krav på att det ska finnas bedömningskriterier: "kriterierna ska vara kopplade till de verksamhetsinriktningar som LAG-gruppen prioriterat och målen för dessa. De ska också täcka in landsbygdsprogrammets mål och de horisontella målen som jämställdhet, integration, ungdomar och hållbar utveckling." Det innebär att projekt inom Leader inte kan godkännas utan att de redovisat "om" och "hur" de förhåller sig till det horisontella målet "unga"

Unga i Landsbygdsprogrammets åtgärder

I beskrivningen av de olika åtgärderna inom landsbygdsprogrammet lyfts "unga" eller "ungdom" fram fyra ställen som. I åtgärd "311 - Diversifiera till annan verksamhet än jordbruk" finner man att

det samiska området behöver utvecklas för att ta tillvara outnyttjade resurser för ett mer differentierat samiskt näringsliv och en breddad samisk arbets-

marknad. Det primära syftet är att skapa varaktiga arbetstillfällen, speciellt för kvinnor, ungdomar och personer som är undersysselsatta eller riskerar arbetslöshet.

Genom att det skapas nya och mer attraktiva jobb på landsbygden, stärks landsbygdens möjlighet att konkurrera om arbetskraften. Det kan ses som en indirekt satsning på målgruppen – för att uppfylla behoven hållbar demografi på landsbygden.

I åtgärd "312 - Affärsutveckling i mikroföretag" beskrivs att medelåldern i många mikroföretag är hög, och att dessa inom en snar framtid står inför generationsskiften. Microföretagen ses som en viktig del i landsbygdens ekonomi, och betraktas som ett komplement till att sysselsättningsgraden inom jord- och skogsbruk minskar sett över tid. En nyckelfaktor för att nå ett uthålligt näringsliv är goda förhållanden för entreprenörskap och näringsliv – då det skapar en vilja bland invånarna att starta eget.

Insatser som påverkar attityder, som synen på och viljan att starta eget, kan vara en viktig del i satsningar för att stärka det lokala näringslivet. Skapandet av stödjande miljöer för entreprenörskap är ett annat område som har stor betydelse för utvecklingen. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot insatser som undanröjer hinder för kvinnors och ungdomars samt invandrares möjligheter till eget företagande.

I åtgärd "321 - för en bättre livskvalitet på landsbygden" står i motiveringen till åtgärden att "begränsad tillgång på ett allsidigt utbud av kultur- och fritidsaktiviteter ofta är ett motiv för inte minst ungdomar att flytta från landsbygden". Inom åtgärden kan företag, kommuner eller organisationer få upp till 45 procent av projektkostnaderna för satsningar på lokaler, bredband (upp till 75 procent), lokal kommersiell- och offentligservice samt kultur- och fritidsaktiviteter. Inom åtgärden ska "insatser som leder till en hållbar samhällsutveckling och att antalet boende bibehålls eller ökar samt att åldersstrukturen förbättras prioriteras".

Tydligaste åtgärden för unga i landsbygdsprogrammet är dock i åtgärden "112 Startstöd för unga jordbrukare" där man tydligt anger att

Stöd ska beviljas i form av en startpremie för unga personer som för första gången vill etablera sig som ägare till ett jordbruksföretag. Stödet ska verka för att trygga inkomstförsörjningen under företagets etableringsfas. Startstödet liknar således etableringsstöd för andra sektorer i samhället. För att nå så positiva effekter som möjligt med åtgärden ska stödet beviljas i ett så tidigt skede som möjligt.

Stödberättigande är endast personer under 40 år. Härutöver måste följande kriterier minst vara uppfyllda för att erhålla startstöd:

Personen ska äga företaget. Personen ska ansvara för driften av företaget. Personen ska vara aktiv i företaget. [Personen ska ha] relevant yrkeskunskap som motsvarar grundutbildning vid lantbruksskola, naturbruksgymnasium eller på annat sätt förvärvat yrkeskunskap om företagande inom jordbruk respektive renskötsel.

Åtgärden riktar sig enbart till unga personer som själva äger och driver ett jord- och skogsbruksföretag. Det är dock tveksamt om man kan se åtgärden som en specifik ungdomsåtgärd – då bedömningen är att man är "ung" ända tills man fyller 40 år.

I åtgärderna 411, 412, 413 som alla berör "Genomförande av lokala utvecklingsstrategier" finns en direkt möjlighet att rikta sig till unga genom projekt som berör ungas vardag. Vad som kan genomföras inom Leader beror mycket på vad den lokala leadergruppen skrivit i sitt strategidokument. I landsbygdsprogrammet står att "den lokala strategin och projektplanernas kvalitet kommer /---/ att ligga till grund för prioriteringarna. Insatser som har betydelse för ungdomar, kvinnor och svenskar med utländsk bakgrund ska prioriteras."

Unga i de regionala genomförandestrategierna

Utifrån det nationella programmet har varje länsstyrelse format sin genomförandestrategi. Den innehåller både en SWOT-analys av länet, de egna prioriteringarna och anvisningar hur pengar ska fördelas mellan de olika åtgärderna. Länsstyrelserna har på olika sätt fångat upp det horisontella målet "unga". I flertalet av strategierna lyfts "unga" i analysdelen. Där beskrivs ofta hur landsbygden har en åldrande befolkning och hur jordbrukets företagare närmar sig pensionsåldern.

Vi har många medelålders lantbrukare. 40 % av lantbrukarna är under 50 år. 35 % av lantbrukarna är mellan 50 och 60 år och inom några år kommer var fjärde lantbrukare i länet att vara pensionär. Vi står alltså inför ägarskiftet på många av våra jordbruksföretag. /---/ Landsbygdens utveckling och överlevnad är starkt kopplad till sysselsättning och arbetskraftförsörjning. Det behövs insatser som skapar nya arbetstillfällen och bidrar till en positiv befolkningsutveckling. Behovet av en

generell förnyring är stor, med speciellt fokus på unga kvinnor.

En åldrande befolkning utgör ett hot mot landsbygdens utveckling. Resonemangen om hur man kan få en demografisk och framför allt åldersmässig balans handlar ofta om, på samma sätt som i det nationella landsbygdsprogrammet, att få unga personer att flytta tillbaka efter studier och resor. Sällan eller aldrig lyfts nyinflyttning fram som en hållbar åtgärd för att lösa delar av de demografiska utmaningar landsbygden har framför sig

En stor del av landsbygdens invånare är unga människor. En ödesfråga för en levande landsbygd i framtiden är att få så många som möjligt av dessa att efter avslutade studier återvända till landsbygden. Här krävs en strategi och ett arbete för att förändra ungdomars attityder till företagande i allmänhet och till lantbruksföretagande i synnerhet. Att överta familjeföretaget bör vara ett val som kommer högt på den nytexaminerade ungdomens lista över möjligheter. För att göra landsbygden så attraktiv som möjligt för yngre människor måste också en rad andra yttre attribut finnas. Det kan handla om goda kommunikationer, bra kulturutbud och möjligheter att utöva idrott. Servicenivån i form av både offentlig och kommersiell service behöver upprätthållas. Sist men inte minst behöver strukturer byggas upp så att unga människor har möjlighet att påverka sin livsmiljö på landsbygden.

Familjeföretag ska generationsväxlas, miljön ska göras attraktiv och bygden ska öppnas upp för unga människors initiativ och påverkan av sin livsmiljö. Allt detta ska ske under ett paraply av entreprenörskap och företagande. Unga prioriteras särskilt under åtgärderna 112 (Startstöd för unga jordbrukare), 322 (stöd till byutveckling), 312 (microföretagande) och i vissa fall även under 331 (kompetensutveckling). Tydligaste är prioriteringen i startstödet som endast är aktuellt för just yngre personer.

Vissa länsstyrelser trycker väldigt tydligt på att unga är en prioriterad målgrupp då man skriver att "generellt prioriteras /---/ ansökningar om stöd med åtgärder som främjar jämställdhet, integration av utlandsfödda eller ger sysselsättning till ungdomar " Att unga inte omnämns på samma sätt i alla genomförandestrategierna kan möjligtvis förklaras med att man ser tematiken som en horisontell prioritering som inte nödvändigtvis innebär särskilda åtgärder. En länsstyrelse menar att

Unga är inte markerade som en särskild grupp i genomförandestrategin. Däremot [är] ungdom ett

horisontellt mål, finns med på agendan i det dagliga arbetet. /---/ I de projekt som bedrivs genom länsstyrelsen försorg deltar person[er] under 30 år på samma villkor som övriga åldersgrupper.

Att Leader är en viktig part för arbetet med unga framgår också av svaren från länsstyrelserna.

Serviceinivån i form av både offentlig och kommersiell service behöver upprätthållas. Sist men inte minst behöver strukturer byggas upp så att unga människor har möjlighet att påverka sin livsmiljö på landsbygden. I flertalet Leaderområden arbetar man aktivt för att nå målgruppen, unga på landsbygden, och Leader bedöms här kunna fylla en mycket viktig funktion inte minst pga Leaders starka lokala förankring ute i bygderna. /---/ Projektstöden är uppdelade /.../ på sådant sätt att Länsstyrelsen endast administrerar de länsövergripande projekten och lämnar därav de lokala projekten till de fyra Leaderområdena. Hittills har Länsstyrelsen inte fått förfrågan på något projekt med fokus på ungdom. /---/ Alla Leaderområden har paraplyprojekt riktade mot ungdom. Detta har upplevts som en naturlig indelning med tanke på Leaders mer lokala koppling och deras genomförandestrategier som mer uttalat pekar på ungdoms satsningar.

I övrigt nämns unga ofta i samband med genomförandet av programmet

Kvinnor, unga samt personer med utländsk bakgrund är särskilt prioriterade, och för att nå dessa grupper kommer information att spridas genom utskick, Internet och genom olika grupper och nätverk.

Unga i Leader

Leadergrupperna har tydligast tagit an det horisontella målet unga, som både länsstyrelserna och landsbygdsprogrammet "uppmanat" i sina respektive strategier. Både i analysdelen och där de beskriver "vad man kan göra" finns unga ofta med som en egen punkt.

Många leadergrupper motiverar prioriteringen med att ungas val av framtida bostadsort påverkas av hur de upplevt sin tonårstid på uppväxtorten. Genom att ge unga en god uppväxt, så kan man förhoppningsvis få tillbaka dem efter studier och resor.

Ungdomar är inte bara en resurs för framtiden utan ungdomars kunskaper, erfarenheter, värderingar och perspektiv är också en resurs här och nu./---/ Generationsväxlingarna är den kritiska punkten i

landsbygdens fortlevnad. Om hela eller stora delar av årskullar går förlorade bryts kontinuitet och sammanhang och de luckor som uppstår gör det svårt att få gemenskapen att fungera. För att motverka den sneda befolkningsutvecklingen är det väsentligt att ungdomar ser och ges möjligheter till att skapa sig en framtid på landsbygden. Detta är i största grad en fråga om att återvända.

I flertalet strategier beskrivs ungas flyttströmmar som något naturligt, men även problematiskt. Strategierna beskriver hur en åldrande befolkning både gör det svårt för generationsväxlingen i företag och för skolorna på landsbygden att få underlag till sina klasser. Åtgärderna för att skapa denna "positiva" och attraktiva livsmiljö handlar mest om att på olika sätt ge möjlighet för unga att genomföra egna idéer och utveckla sitt entreprenörskap som i förlängningen även kommer ha positiva effekter för bygden.

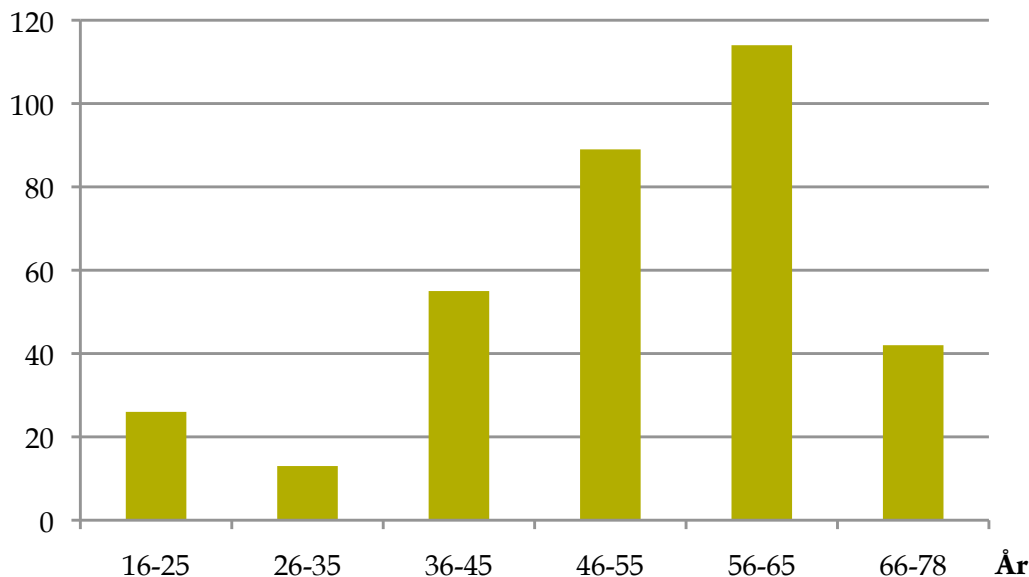
Miljöer behöver skapas av ungdomar för ungdomar där de kan utveckla entreprenörskapet och egna innovativa idéer. Ett ökat entreprenörskap bland ungdomar leder förhoppningsvis till en ökad framtida sysselsättning i den egna hemorten."

Vissa leaderområden beskriver hur de ska arbeta med särskilda beslutsgrupper för ungdomsprojekten och ungdomscoacher för att inspirera och motivera unga till att söka medel från Leader och landsbygdsprogrammet.

En ungdomsgrupp på 8 personer, en från varje kommun, kommer att tillsättas vid programstarten. Gruppens roll är att fungera som bollplank till LAG i ansökningar och andra frågor som berör ungdomar. Två av ungdomarna kommer också att sitta som ordinarie LAG-ledamöter på ideella sidan. Gruppen kommer att ta egna beslut om ungdomscheckar. En särskild ungdomssamordnare kommer att anställas för att stödja ungdomsverksamheten, hjälpa ungdomar att bolla projektidéer och formulera ansökningar, informera och verka som projektcoach. Att hålla "din framtid kurser" blir också en av uppgifterna för ungdomssamordnaren.

Även kultur och i viss mån också fritidsaktiviteter (det kan vara svårt att upprätta en gräns mellan kultur och fritid) lyfts upp som en möjlig aktivitet inom leaderområdet

Det är viktigt att bevara äldre kultur, men det är också viktigt att utbudet av nutida kultur ökar, inte minst för de unga. Digital teknik ger t.ex. nya möjligheter för regelbunden filmvisning även på landsbygden. Möjligheter till övningslokaler för lokala "garageband"

måste tillgodoses, och utbudet av speltillfällen öka. Avancerade LAN-helger (dataspel i nätverk dygnet runt) kan hållas även på landsbygden och data-animationer och videokonst kan produceras var som helst. Mötesplatser för att göra allt och ingenting är också viktiga.

En del av leaderområdena har satt som eget krav att ha en ung/unga personer i sin LAG-grupp. Detta trots att det inte längre är ett krav i programmet. Medelåldern på LAG-grupperna måste ändå bedömas som hög och fördelningen över åldrarna är aningen skev. Knappt 12 procent är 35 år eller yngre i LAG-grupperna, medelåldern är drygt 51 år. Följande diagram visar födelseåren på 1/3 av de svenska LAG-gruppsmedlemmarna under 2009.

Summering av översyn av landsbygdsprogrammet

Överlag är synsättet att landsbygden präglas av en skev ålderssammansättning. Unga är underrepresenterade likväl som kvinnor och invandrare. Unga flyttar ifrån och lämnar efter sig ett tomrum som på sikt hotar föreställningen om en långsiktigt levande landsbygd. Några strategier/program lyfter det självklara behovet av utbildning bland unga som en möjlighet givet att det finns arbetstillfällen och ett tillåtande företagarklimat i lokalsamhället som kan ta emot den välutbildade arbetskraften. Följaktligen inriktas många strategier på företagarklimat, entreprenörskap och att individer ska se möjligheter i näringar som dels är nära kopplade till jord- och skogsbruk (ofta genom generationsväxling), dels representerar innovativa områden som bär framtiden med sig inom service- och tjänsteproduktion.

Genom att stärka ungas känsla för möjligheter på hemorten under barn- och ungdomsåren hoppas man att en god uppväxtmiljö ska leda till att unga efter genomförd utbildning väljer att återvända hem. Gemensamt för de flesta strategier, texter och förhoppningar är att det är frågan om återvändande efter genomförd utbildning. Landsorten behöver alltså

bli mer attraktiv, men det betraktas som naturligt att unga flyttar ut för att utbilda sig – vilket ju innebär att attraktionskraften inte vilar i möjligheterna att till exempel kunna studera hemmavid, på distans eller studera vid regionalt lärosäte och samtidigt bo kvar på landsbygden. Att det i slutändan handlar om arbetstillfällen är givetvis en centralt.

Den starka fokuseringen på entreprenörskap innebär många gånger att ansvaret att reda sin egen försörjning kommer att vila på den enskilda individen. Detta är i sig ett önskescenario väl värt att utveckla. Samtidigt är det ett faktum att de flesta vuxna inte är särskilt intresserade av att utveckla en rörelse, intresset bland unga är dock större vilket inte minst NUTEKs företagbarometer och omfattande UF-aktiviteter inom gymnasieskolan visar. Här ligger utmaningen i att kunna tillvarata ungas intresse samtidigt som man också bör förstå att många också bara vill ha ett jobb att gå till. I grund och botten handlar det om att också stödja de som vill bo på landsorten oavsett hur man försörjer sig, ha ett jobb att gå till, leva ett bra liv med hus och familj. Väldigt få ansatser lyfter fram på vilket sätt dessa "vanliga jobb" kan göras attraktiva. Parallellt med detta kan det notera att ingenstans talas det om nyinflyttning av unga vuxna från andra områden eller om att satsa resurser på de som väljer att stanna kvar och verka i bygden utan utbildning.

Ungdom i landsbygdsprogrammet

Studien utgår från jordbruksverkets projektdatabas som finns tillgänglig på (www.landsbygdsnatverket.se). Databasen vänder sig uttryckligen till Leadergrupper, projektägare och forskare men är också öppen för allmänheten. Syftet med databasen är att kortfattat informera om pågående och avslutade projekt inom ramen för landsbygdsprogrammet och leadersatsningar samt ” för att bl.a. kunna dra nytta av tidigare genomförda projekt, underlätta sökningen av partners t.ex. för LAG, underlätta för internationellt samarbete” (www.landsbygdsnatverket.se/landsbygdsprojekt).

I databasen finns drygt 17 500 projekt registrerade (november 2009). Knappt 180 projekt vänder sig mot ungdomar på ett eller annat sätt. Av dessa finns drygt 140 projekt inom Leader. Fyra ungdomsprojekt finns inom Axel 1 (förbättra konkurrenskraft inom jord- och skogsbruk), inga inom Axel 2 (förbättra miljö och landskapet), 30 inom Axel 3 (förbättra livskvalitet och företagande etcetera) och resterande inom Leader (Axel 4). Sökkriteriet ”ungdom” utgår från de kortfattade projektbeskrivningarna som finns presenterade i databasen, till exempel projekt om *företagsamma naturbrukselever i autentiskt lärande ger landsbygdsutveckling* där projektbeskrivningen lyder:

Projektet genomförs i fem delprojekt; Företagsamhet ungdomar steg 1 och 2, entreprenörskollo med invandrandungdomar, konferens för pedagogisk personal, företagsamma tjejer djurvård (projekt LB 2007 2528).

Utöver detta har också sökkriteriet ”ungdom” använts vid en genomsökning av vilken inriktning på projekten har. Utfallet här är blygsamma 27. Åldersspannet på de sökande är 18–62 år. Inom intervallet 18–35 år återfinns fem projekt (fyra män och en kvinna). Nio projekt kretsar kring startstöd enligt Jordbruksverkets klassificering, sju handlar om modernisering av jordbruk, fyra projekt är klassificerade som microföretag (av vilka tre är knutna till servicefunktioner såsom ridning och idrott). Avslutningsvis handlar tre projekt om kompetensutveckling.

Det är naturligtvis svårt att fixera i vilken utsträckning som projektet, som saknar begreppet ungdom i projektbeskrivning eller inriktning i praktiken utesluter arbete med ungdomar, för ungdom eller i sig, innefattar åtgärder som kommer ungdomar och unga vuxna till godo på landsbygden. Det kan mycket väl vara så att ett projekt om integration med projektformuleringen:

Utveckla och genomföra en entreprenörs- och yrkesutbildning för invandrare, genomföra mentorprogram, ge tillgång till en ny arbetsmarknad och företagsutvecklingsmöjligheter (LB 2008 3174)

också kommer involvera ungdomar och på sikt leda till att integrationsåtgärder som genomförs har positiv effekt för ungas känsla av sammanhang, engagemang och ambition att stanna kvar i sin hembygd oavsett etnisk bakgrund och projektets konkretion.

Alla projekt som har begreppet ungdom i sina beskrivningar har kodats med nyckelord. I det ovan nämnda exemplet med naturbrukselever har vi kodat projektet med kodord som i exemplet ovan (projekt LB 2007 2528) är *entreprenörskap, utbildning, djur, ledarskap- och förebilder*. Beroende på hur omfattande projektsammanfattningarna är har skilda projekt fått olika antal koder. Vissa sammanfattningar är extremt kortfattade medan andra är längre och mer fylligt beskriver vilken inriktning det är frågan om.

Naturligtvis finns det brister knutna till detta förfaringsätt. Man kan till exempel resa frågan om var gränsen går mellan entreprenörskap och företagande, om entreprenörskap uteslutande är något som hör till företagande eller om det också är ett begrepp som kan kopplas till anställning, fritidsaktiviteter eller till hemarbete. I vissa fall är det svårt att avgöra skillnaden mellan uppfinningsrikedom inom fritidsområdet som bygger på ungas och vuxnas uppfattning om innovation och entreprenörskap. Vi har i genomgången försök hålla en så konsistent linje som möjligt genom att återkomma till klassificeringarna och genom att jämföra klassificeringar sinsemellan. Fördelen är att kategorierna är grundade i människors uppfattningar och verksamhetsambitioner. Egna definitioner förekommer ofta i projektbeskrivningarna oavsett om de är väl eller mindre väl länkade till t.ex. forskning om entreprenörskap eller befintliga mediebilder av hur en entreprenör är. Vårt förfaringsätt innebär att man på goda grunder kan påstå att kategorin *entreprenörskap* är grundad i en verklighet kvinnor och män upplever är betydelsefull.

Sammanlagt extraherades 45 olika koder under genomgången av materialet. Vissa förekommer enstaka gånger medan andra (t.ex. *entreprenörskap* och *mötesplatser*) var ofta förekommande. Mot bakgrund av genomgången av koder i relation till projektbeskrivningarna, kom antalet kategorier att reduceras till kluster. Dessa kluster består av koder som ligger nära varandra i betydelse. Syftet med klustringen är att reducera antalet analytiska kategorier. Till exempel har vi sammanslagit koderna *fritid, fritidsverksamhet, evenemang, kultur, nöjen* och *idrott* i ett kluster här benämnt som *Fritid och Kultur*. I fallande ordning har vi funnit följande kluster: *Infrastruktur – Mötesplatser* (58 projekt), *Entreprenörskap – Utvecklingscheckar* (56 projekt), *Fritid och Kultur* (49 projekt), *Egenmakt och*

delaktighet (39 projekt) och *Generation – Nätverk* samt *Lokal utveckling* (23 projekt vardera). Samma projekt kan klassificeras som tillhöriga i fler än en kategori på så vis att *Entreprenörskap – Checkar* i termer av företagande mycket väl kan kombineras ihop med *Lokal utveckling* av en by.

Presentation av ungdomsprojekt inom ramen för landsbygdsprogrammet.

Infrastruktur – mötesplatser (koder: infrastruktur, mötesplatser)

Detta kluster omfattar områden som lyfter hårda frågor såsom vägar, möteslokaler och tillgång till kommunikationsmöjligheter. Betoningen av hårda strukturer handlar om nybyggnad eller ombyggnad av samlingslokaler, byggnation av motorcrossbana, fotbollsanläggning, ombyggnad av hus för caféverksamhet eller upprustning av ridstall samt att utveckla redan befintliga lokaliteter genom att fylla dessa med olika verksamheter t.ex. ett multifunktionshus som ska inrymma:

de drivkrafter som finns i hela Skellefteområdet i form av världsledande företag inom områdena teknik, IT, webb, musik och film. Huset ska inrymma kontorslokaler, konferenslokaler, utställning om företagsamheten i bygden, ev. övernattningsmöjligheter m.m.

Till kategorin hör också projekt som fokuserar på mjuka värden (som handlar om vad man vill göra) till exempel multi-art festival eller rent av att skapa en "intressant samlingsplats, en kunskapsbank för både gammal och ung" som bidrar till att utveckla en känsla för bygden, stolthet över det arv som finns nära inpå och utveckla framtidsprojekt inom skilda områden. Ett projekt åberopar en lyckosam idrottstradition som motivering:

Föreningen vill utveckla sin skidskytteverksamhet för att kunna ta tillvara det växande intresset för sporten hos ungdomar. En förutsättning är då att antalet fallmål (skjuttavlor) utökas, att de aktiva får tillgång till omklädningsrum och att en rullskidbana anläggs. Den nya skjutvallen anläggs därför på ny plats i befintligt område. Den befintliga mindre skjutbanan ger därmed utrymme för luftgevärsskytte som ny aktivitet riktad till klubbens yngsta medlemmar. Satsningen sker i norra Värmlands glesbygd. Området har

fostrat flera av landets elitskidskyttar, däribland en av initiativtagarna till projektet.

Gemensamt för både de hårda och mjuka områdena är att projekten avser att bidra till känsla av sammanhang, upplevelse av identifikation samt integration till lokalsamhället och dess äldre medlemmar. Tidigare framgångskoncept tas som intäkt för att utveckla en verksamhet.

Entreprenörskap – Utvecklingscheckar (koder: entreprenörskap, nya verksamheter, checkar)

Det är inte förvånande, med tanke på hur initiativ inom Leader och landsbygdsprogrammet är formulerade, att finna många projekt direkt och indirekt länkade till entreprenörskapsutveckling. Entreprenörskap och checkar representerar den mest enhetliga kategorin bland projektbeskrivningarna.

Entreprenörskap handlar ofta om att ge unga möjligheter att tillvarata och utveckla idéer samt lokala traditioner till att också omfatta lärande och mentorskap knutet till näringslivsutveckling. I grund och botten finns en nära relation till egenmaktsdimensionen då det ofta handlar om att försöka utveckla strategier och former för unga människor att bygga sin egen framtid genom att utveckla företagsidéer utifrån lokala förutsättningar. Ett hinder för denna utveckling är att avståndet mellan idé och verksamhet är stort och att administrativa (juridiska, byråkratiska) och ekonomiska (riskkapital) förhållanden gör att många väljer att inte realisera sina visioner.

I viss mån handlar det om att förvalta befintliga näringar på landsbygden. Här är det frågan om generationsväxling inom familjeföretag och där ett entreprenöriellt förhållningssätt ses som en viktig beståndsdel. Utveckling av affärsidéer och inskolning genom mentorprogram för också tankar till generationsmöten och lärande i verksamheter som har en lokal grund. Vissa projektbeskrivningar antyder att ett entreprenöriellt angreppssätt "stärker ungdomens entreprenörskap och organisering" i största allmänhet eller kort hävdar att man genom insatserna avser att "stärka ungdomars företagande på landsbygden". Andra projektbeskrivningar är mer utvecklade och ofta länkade till idéer och visioner unga antas bära.

Att stimulera unga människor på landsbygden till "Ta-sig-för-samhet". Syftar till att stimulera ungdomar att ta sig an sin egen framtid och utveckla det man har inom sig. Projektet är avgränsat från de skolinriktade initiativen. /---/ Projektet syftar till att stärka ungdomars företagande på landsbygden och att stötta vid generationsskiften/ägarskiften av lantbruksföretag, genom att erbjuda utbildningstillfällen och mentorprogram. /---/ Ungdomar inom Mellansjölandet ska vara delaktiga i utvecklingen på sin hemort. Projektet ska arbeta starkt attitydskapande och de unga ska känna att det finns möjligheter på landet och stimuleras till att ta egna initiativ och vara aktiva.

I grund och botten handlar det om att ge unga förutsättningar att utifrån egna idéer utveckla näringsverksamhet och därigenom en bra plattform för ett liv på landet. I några fall är det entreprenöriella länkat till generella dimensioner som handlar om ungas självförverkligande och identitetsprocesser. Här är aktiviteterna dock inriktade på annat än företagande och verksamhetens primära mål är att skapa självförtroende bland unga snarare än vara kopplade till företagande i sig.

Att involvera ungdomar som vanligtvis inte ingår i organiserad kulturverksamhet är ett av målen med musikalen. Målgruppen är barn och ungdomar 10-19 år och personer med funktionsnedsättning. Syftet är att med ett entreprenöriellt förhållningssätt organisera samarbeten mellan flera aktörer som arbetar med kultur för ungdomar och även erbjuda alternativa aktiviteter för barn och ungdomar med färre möjligheter.

Utvecklingscheckar handlar om att snabbt och enkelt ge tillgång till riskkapital, utvecklingsresurser och handlingsutrymme för unga att komma i gång med att förverkliga sina idéer. Metoden är förankrad runt om i landet inom olika organisationer.

Att genom ett enkelt stödförfarande kunna stötta barn och ungdomar som har goda idéer för sin bygds utveckling. Checkarnas belopp är på mellan 15000-25000 kr och som motprestation skall deltagarna arbeta för motsvarande summa i projekten. /---/ Ungdomar ska på ett okomplicerat sätt få möjlighet att, genom delprojekt, söka pengar för att prova egna idéer. Detta ska främja ungas delaktighet i området och deras möjlighet att själva påverka sin situation och förbättra sin vardag.

Det okomplicerade förfaringssättet betonas och uppfattningen är att snabba handläggningstider är centrala. Samma anslag återfinns i andra projekt som också betonar bygdens utveckling oavsett vad projektsyftena handlar om.

Projektet är ett paraplyprojekt som syftar till att stödja ungdomars egna utveckling. Leader Närheten vill erbjuda ett maximalt stöd på 15 000 kr till ungdomar mellan 13-25 år för att de ska kunna genomföra sin idé. Idén kan i princip handla om vad som helst så länge den syftar till att förbättra livskvalitén för unga på landsbygden. /---/ Ett paraplyprojekt för att öka trivsel och kommunikation för att uppnå målen inom de prioriterade områdena Gnosjöandans entreprenörskap, Utveckling tillsammans med barn och ungdomar samt Natur och Kultur. Maxbelopp på delprojekt om 10 000 kr

Sammankopplingen mellan entreprenörskap och checkar handlar om att företagande på landsbygden bland unga bör kunna förenklas och om föreställningen att unga snabbt behöver komma i gång för att utveckla sina idéer och realisera de i lokalsamhället.

Fritid och kultur (koder: fritid, fritidsverksamheter, evenemang, idrott, kultur, nöjen)

Klustret rymmer projekt som syftar till att skapa en bra och attraktiv fritid för barn och ungdomar. Genom att etablera en bra nivå för detta slags utbud närs förhoppningar att bygden kommer att bli mer attraktiv och innebära att ungdomar/unga vuxna väljer att stanna kvar eller återflytta till hemorten. Ofta förekommande är att projektbeskrivningarna lyfter fram ett önskemål om en levande bygd genom att rusta upp en befintlig lokal och iordningsställa den som café, musikstudio eller ungdomsgård. Här handlar det om att skapa "hårda" möjligheter i form av en byggnad så att en ungdomsverksamhet kan bedrivas oavsett väder och årstider. I några fall är projektbeskrivningarna länkade till att etablera en festival eller ett evenemang som man hoppas ska bli årligen återkommande. Kontinuitet i fritids- och kulturverksamheterna betonas ofta som ett centralt mål.

I huvudsak kan man notera två typer av verksamhetsinriktningar. För det första är det frågan om att bygga nytt, bygga om eller reparera en befintlig lokal infrastruktur och rikta denna mot unga förmodade och konstaterade behov. De kortfattade projektbeskrivningarna är knapphändiga i formuleringar över hur man tänker sig få unga intresserade av verksamheterna, annat än som en förväntan på att det finns ett latent

intresse för till exempel *skidskytte* (se citat under avsnitt Infrastruktur – mötesplatser). I en projektbeskrivning låter det på följande sätt:

Projekt VM-banan i Ekshärad vill skapa en central mötesplats i byn för ungdomar, bybor och turister. En rätt placerad tävlingsbana drar besökare till såväl byn som landsbygden till nytta för många. En stor entusiasm omger projektet.

Av beskrivningen att döma är det frågan om att skapa en tävlingsbana i närheten av byn som per definition är intressant för unga att vara delaktig i (endera under konstruktion eller som utövare av aktivitet). I vilken mån som unga kvinnor och män i bygden uppfattar detta som en viktig satsning framgår inte.

För det andra är det frågan om aktiviteter som antingen handlar om att unga själva eller tillsammans med vuxna ska göra något (delta i en workshop, lära sig arrangera, skapa eller idrotta) eller projekt där unga erbjuds aktiviteter (till exempel genom att ideella organisationer arrangerar föreläsningar, musik/kulturfestivaler eller idrottsevenemang.). Gemensamt är att aktiviteterna förväntas skapa attraktion och engagemang som länkas till en positiv uppfattning om bygden (att här finns något att göra) och, på sikt, förväntas detta motverka utflyttning och leda till återflyttning. Kombinationen av hårda respektive mjuka aktiviteter (med betoning på att erbjuda unga något) kan formuleras på följande vis:

Genom projektet utökas ett befintligt beredskapsmuseum med järnvägsvagnar och en hemvärnsbarack. I den senare inreds station o biograf i 40-talsstil samt bibliotek. Filmer visas, ungdomar involveras i ny filmproduktion.

Projektet mer än antyder att huvudsyftet är att utveckla verksamheten inom ramen för muséet, men att man tänker sig skapa en verksamhet för unga i och med inriktningen mot filmproduktion. Kopplingen mellan ungas intressen och vuxnas föreställningar om ungas intressen är inte särskilt väl utvecklad i denna projektbeskrivning. Att skapa aktiviteter för unga brukar också länkas till ett inventeringsbehov av vad unga tycker och tänker och vilka intressen de har. Ett antal projekt inom kategorin fritid och kultur har som medel att inhämta kunskaper för att sedan kunna planera och genomföra olika slags verksamheter.

Genomgående är det en kraftig övervikt för projekt som ska skapa något för unga. Sammanlagt är det omkring 40 projekt inom fritid och kultur som har anslaget *för unga*, medan sju projekt kan sägas ta sin avstamp i ungas eget görande.

Egenmakt och delaktighet (koder: egenmakt, delaktighet, organisering)

Detta kluster handlar om ungas engagemang och känsla av delaktighet i bygden och på vilket sätt påverkan kan utövas i lokalsamhället. Många gånger är det frågan om projektidéer som utgår från den indirekta effekten av att tillsammans med unga arrangera till exempel en musikfestival är att de unga upplever att görandet har betydelse för hur lokalsamhället utvecklas. I förlängningen stärker detta känslan av samhörighet och delaktighet och bidrar till att minska utflyttning och stimulera till återflyttning.

För att åstadkomma någon form av lokalt förankrad verksamhet används utvecklingscheckarna som ett redskap. Här är det frågan om att initiera verksamhet utifrån ungas egna uppfattningar om vad som är betydelsefullt att göra.

Genom projektet skall ungdomars möjligheter att utveckla landsbygden stärkas. Genom projektet skall ungdomar få möjlighet att prova sina idéer och samtidigt känna delaktighet i utvecklingen av sin hembygd. /---/ Ungdomar ska på ett okomplicerat sätt få möjlighet att, genom delprojekt, söka pengar för att prova egna idéer. Detta ska främja ungas delaktighet i området och deras möjlighet att själva påverka sin situation och förbättra sin vardag.

Egenmakt över sin vardag är också ett förekommande tema inom detta kluster. Utöver utvecklingscheckarna finns ansatser som pekar på behovet av inventering av ungas viljor, intresse och att skapa en gemensam hållning visavi ungas vardag och verklighet i lokalsamhället. Till exempel lyfter en idrottsförening i Norrland betydelsen av detta slags samsyn innan man tillsammans på allvar kan möta ungas behov och visioner i lokalsamhället

[Vi] vill utveckla verksamheten för [kommunens] ungdomar i ett helhetsperspektiv där ideell, kommunal och provat sektor skapar ett likhetstänk och en samsyn på [de] unga. Vi vill bygga en mötesplats där vi skapar samarbete, dialoger, delaktighet och förståelse för dagens unga och ger dem ett mervärde. Om vi lyckas få unga att känna delaktighet och inflytande så kommer de att få förutsättningar för att verka i vår landsbygds framtid och viljan att stanna eller att återvända gör att vi tillsammans kan gå starka in i framtiden.

Här går flyttemat igen och förhoppningen är att man tillsammans bidrar till att skapa en positiv syn på möj-

ligheterna i lokalsamhället bland de unga. Samtidigt är det framträdande att unga här, och i andra projektbeskrivningar, framställs som artfrämmande vuxna särskilt ifråga om visioner och värderingar.

Det slutliga målet är visionärt och handlar i grund och botten om värdegemenskap och tro på att bygden äger sin egen framtid. Temat att verka långsiktigt genom attityd och värderingsförändrande insatser återkommer i många projektbeskrivningar.

Projektet ska arbeta attitydskapande och ungdomar ska få möjlighet att tillvarata sina idéer och initiativ oberoende var de är bosatta i området. /---/ Ungdomar i området ska känna delaktighet i utvecklingen på sin hemort. Projektet skall arbeta starkt attitydskapande och de unga ska känna att möjligheterna finns på landet.

Det finns gott om exempel på mindre utvecklade strategier för att stärka ungas känsla av delaktighet och egenmakt. Dels genom att tillsammans med unga bygga något, till exempel en *skateboard ramp*, dels genom att förutsätta att "ungdomar[s] möjlighet att påverka, utveckla och genomföra projekt, för och av ungdomar på ungas villkor".

Generation – nätverk (kodord: generation, nätverk, samverkan, ledarskap)

Där generationer möts utvecklas landsbygden. Mötena är essentiella för att kunna förmedla en uppfattning om vad det innebär att vara vuxen i en speciell bygd eller att vara ung idag med inriktning på utbildning, arbete och delaktighet i en ungdomskultur. De motivstrukturer vi kan finna av projektbeskrivningar som faller innanför detta kluster handlar framför allt om att förmedla kunskaper och traditioner från en generation till en annan. Föreställningen är att aktiviteter där unga och äldre tillsammans "gör något" skapar en bättre känsla för lokalsamhället bland de unga samt syftar till att stärka identitet och kopplingar till lokala nätverk som går på tvärs över generationsgränser. Även vuxna har ett behov av att lära sig av de unga och den fråga som är genomgående är vilka världsbilder som är centrala för ungdomar i dag och hur de resonerar de kring sin egen framtid i eller utanför lokalsamhället.

Detta arbete kan organiseras på en rad olika sätt. Mentorsprogram planeras och genomförs och aktivitetscentrum etableras som gör det möjligt för spontana möten över generationsgränser. Lokal-

samhälle och näringsliv engageras i ungdomars skolvardag. I en projektbeskrivning heter det att man ska:

Skapa en intressant samlingsplats, en kunskapsbank för både gammal och ung. Arbeta fram samarbetsformer tillsammans med övriga aktörer och inte minst hitta former för att integrera ungdomar i verksamheten. Att i samverkan med skolorna i [kommun X] och [by Y] arbeta fram ett koncept där skolan och hembygdsföreningen skapar en "levande" historieundervisning, som speglar såväl de olika yrkena som de personer som varit dess utövare i bygden. /---/ Aktiviteter för invånarna i tre byar och kringliggande områden där äldre och skolungdom möts över generationsgränserna för att förmedla kunskap om bygdens historia och väcka intresse för detta kulturarv hos nyinflyttade. /---/ Projektet vill skapa en arena för dialog mellan eleverna och näringslivet där eleverna stimuleras till entreprenörskap. Kontaktytorna mellan elever och näringsliv skall ökas för att ge ungdomarna en bättre inblick i det lokala näringslivet.

I dessa och i andra liknande projektbeskrivningar är det frågan om att unga ska lära sig av de äldre för att i någon mån inse den viktiga kompetens och erfarenhet som finns nära inpå dem. I andra (betydligt färre) projektbeskrivningar är det frågan om en ömsesidighet i lärandet och nätverkandet.

Ungas ledarskap är ett annat område som lyfts fram. Här handlar det om att vuxna och erfarna ska lära ut ledarskap i olika former. Mentorsprogram och coacher aktiveras för att lära unga att själva ta för sig utifrån de förutsättningar som finns i lokalsamhället. Projektbeskrivningar pekar på att dessa program för ungas aktiviteter har betydelse för bygdens framtid och för beredskapen att axla utmaningar inom fritid och näringsliv som är av stor betydelse för området.

Söker stöd för att genom en förstudie undersöka möjligheterna att starta en ledarskapsutbildning för ungdomar i regionen. Och som bas för denna bilda ett nätverk mellan ungdomar, företag och organisationer i regionen. /---/ Projektet ska stärka ungdomar och deras syn på landsbygdens möjligheter. Ungdomarna ska få stöd, inspiration och kunskap samt möta ungdomar från andra områden. /---/ Projektet syftar till att stärka ungdomars företagande på landsbygden och att stötta vid generationsskiften/ ägarskiften av lantbruksföretag, genom att erbjuda utbildningstillfällen.

Summering av genomgång av projektdatabas

I stort sett alla "ungdomsprojekt" har en inriktning mot lokal utveckling. Endera sker denna genom att satsa på hårda faktorer såsom hus, byggnader, motorcrossbanor och ridstallar (för att nämna några exempel). Inom ramen för dessa infrastruktursatsningar handlar det nästan uteslutande om att göra en befintlig eller nybyggd lokalitet tillgänglig för ungas aktiviteter oavsett vad dessa i praktiken kommer att handla om. Ett redskap för att identifiera ungas intressen är att genomföra inventeringar (genom enkät- eller intervjuundersökningar) för att skapa en bas för verksamhetsplanering. En annan strategi är att locka till sig ungdomar genom till exempel en *Hip-Hop festival* för att i samband med denna inventera vad unga vill ha.

Frånsett de hårda satsningarna förekommer också att engagera unga i olika slags aktiviteterna i lokalsamhället. Endera etableras dessa slags evenemang och aktiviteter tillsammans med ungdomar eller så presenteras koncept som antas locka till sig ungdomar. I det senare fallet tycks projektbeskrivningarna anta att unga bör "aktiveras" och "engageras" och att detta på sikt leder till att det sker en lokal utveckling som kommer hela samhället till gagn.

Det finns många exempel på hur man antar att man kan stimulera lokal utveckling. Här framträder framför allt entreprenörstänkandet och utvecklingscheckar som ett återkommande inslag. Till mångt och mycket är dessa insatser knutna till det föreställda behovet av företagande i bygderna och till en föreställning att unga bär med sig viktiga idéer som man uppfattar inte kan föreverkligas i dagens strukturer. Snabba beslut och tillgång till riskkapital (i form av utvecklingscheckar) är essentiellt i synsätten på hur man stöttar idéer runt om i landet.

Utflyttning och återflyttning är nyckelord sett till långsiktig utveckling av lokalsamhället och dess historia och kultur. Mer sällan talas det om inflyttning av människor utan en relation till bygden. Att skapa attraktionskraft och delaktighet länkas därför ofta till möten mellan barn/ungdomar och vuxna i ett lokalsamhälle. Härigenom etableras en god förankring och sociala nätverk som kan komma att ha betydelse senare i livet när väl barn och unga är vuxna.

Förvånansvärt få projekt antar karaktär av jord- och skogsbruk. Majoriteten handlar om projekt som har en "ungdomlig" karaktär. Entreprenörskap inom nya näringar och för att vaska fram nya idéer tycks också

vara vanligt förekommande inslag i projektbeskrivningarna. I analysen kan man också notera att många projekt handlar om aktiviteter eller mötesplatser FÖR unga, snarare än aktiviteter AV unga eller tillsammans med unga och vuxna. Ledarskapsfrågor lika väl som att skapa generationsöverskridande mötesplatser är ett avslutande tema som också syftar till att stärka känslan för lokalsamhället, stolthet och delaktighet i olika sociala nätverk av betydelse för ungas föreställning om sin egen framtid i lokalsamhället.

”Hur ser den landsbygd ut där unga kan bo, trivas och utvecklas?”

Inom ramen för den tematiska studien genomfördes två upprop med syfte att ta reda på människors idéer om vad som är viktigt att satsa på gällande unga och landsbygden. Frågan om hur man kan utveckla ungas möjligheter på landsbygden är viktig ur framför allt två olika aspekter. Dels är det av betydelse för varje regions utveckling där ökade arbetstillfällen och i förlängning ökad ekonomisk tillväxt står som ram för en Orts möjlighet till utveckling. Begrepp som infrastruktur, entreprenörskap och sysselsättning är återkommande värdeord i detta avsnitt. Dels är det av betydelse för unga själva. Den är viktig för unga själva, för den egna identitetsutvecklingen, självkänslan och föreställningen att man kan realisera idéer i den miljö där man bor. I uppropet konstaterades att det är betydligt svårare idag än på 60-talet för unga att hitta en tydlig identitet på grund av att andelen val har ökat samtidigt som mötet med vuxna har minskat. Begrepp som generationsmöten, reellt inflytande, lokal handling och nya beslutsvägar ingår i detta område.

Analytiskt kan man föra ett resonemang kring att endera ge människorna som bor på landsbygden något (ofta i form av resurser för att utveckla bygden) eller att uppmuntra människor till att själva investera resurser, tid och engagemang för sin bygd. Det sistnämnda är givetvis en förutsättning för en långsiktigt hållbar utveckling och för att landsbygden ska överleva. Utan människors lokala engagemang finns det föga möjligheter att förvalta eventuella stödresurser oavsett varifrån de kan tänkas komma.

Genomgången av uppropet visar att det i grund och botten handlar om två områden man helst av allt vill se utvecklas för att skapa så bra förutsättningar som möjligt på landsbygden. Det är frågan om *hårda satsningar* i form av vägar, skolor, närhandel, kollektivtrafik, personella resurser, mötesplatser med mera. Dessa satsningar som kan sorteras in under beteckningen infrastruktur ses som en fundamental betingelse för att etablera *mjuka grundvärden* som stolthet, identitet, värdegemenskap och framtidstro. Emellertid förefaller det som att önskemålen inte riktigt kan tillgodoses genom landsbygdsprogrammet då satsningar på traditionella investeringsprojekt i lokalsamhällets grundstruktur gällande skolor, vägar eller byggnation av bygårdar inte prioriteras. Sannolikt hänger detta samman med att man betraktar dessa investeringar som kommunala

angelägenhet och inte en utvecklingsverksamhet för landsbygdsprogrammet. För ett byalag eller en lokal utvecklingsgrupp är dessa behov ofta vad som står först på prioriteringslistan. Man ger uttryck för en rädsla att kommunerna mer och mer satsar på att bygga i tätorten och kommunen därigenom avvecklar landsbygden. Skolor läggs ner, möteslokalerna står tomma, unga tvingas pendla mellan hem och mötesaktiviteter och så vidare.

Syftet med detta avsnitt är att lyfta människors tankar och idéer som ett komplement till genomlysningen av strategier och projekt. Målet är att ta reda på vad människor, oavsett befattning, tycker är viktiga satsningar för unga på landsbygden. Söker man pengar för projekt relaterat till vad man tror är gångbart eller söker man för projekt som går i linje med programmen trots att önskeprojektet är något helt annat?

Uppropen har genomförts på två sätt. Den första genom en Nordisk forskar/praktikerkonferens där praktiker, myndigheter och forskare möttes för att diskutera åtgärder i landsbygdsprogrammet gällande unga och regional utveckling. Konferensen arrangerades den 18 februari 2010 i Oskarshamn. Frågan som ställdes där var; ”Vad tycker ni man borde satsa på gällande unga i den regionala utvecklingen?”. Ca 100 personer deltog på konferensen. Det andra uppropet utlystes via webben på www.enfraga.se, med frågan; ”hur ser den landsbygd ut där unga kan bo, trivas och utvecklas?”. Uppropet hade gått ut till människor som på något sätt har en koppling till landsbygden. Frågan utlystes till ca 1000 personer via mail och facebook.

Svaren har kommit som kommentarer i texter. Här har också kön, ort och yrke funnits med vilket gjort det möjligt att se om det finns en systematik i svarsmonstren på vad man ser som viktiga angelägenheter för landsbygden. Analysen av materialet har sedan kodats till 6 kluster: infrastruktur/mötesplatser, entreprenörskap/sysselsättning, nya beslutsvägar, generationer, och egenmakt/delaktighet. Nedan redovisas svaren per kluster.

Infrastruktur/mötesplatser

De önskemål som hade störst tyngd i de svar som kom in var närhet till affär, bra vägar, kommunikation, mötesplatser, kollektivtrafik, välfärdstrygghet/sjukvård, Internet, vård/omsorg och skola. För framtida familjebildning var tillgång till förskola, jobbpendling och miljö en viktig del för val av boendeort.

Billiga och bra ungdomsboenden i kombination med busstrafik anpassad till ungas behov hade också betydelse, särskilt för en framtida inflyttning till landsbygden. För att kunna ge unga möjligheter att

bo på landsbygden behöver man även kunna ta sig till närliggande orter. Många unga säger sig vilja bo kvar men nödgas flytta för att kunna ta del av samhället på lika villkor som andra. Önskan om att kunna ta sig till centralorten för nattliv och möten med andra unga var därför central. En annan viktig satsning som återkom var möjlighet till distansstudier och högre utbildning. En kvinna från Varbergs kommun uttryckte det på följande sätt:

Det största som jag tror alla håller med om är att det går bra busströbindelser såväl dag som natt! Unga vill också kunna komma in till tätorten och umgås med vänner eller bara mysa på restaurang. Det måste först och främst finnas minst en buss efter krogens tider och en runt 12 slaget, det är verkligen de som behövs mest.

De flesta undersökningar kring unga på landsbygden visar att många unga uppfattar just tillgången till ett fritids- och nöjesliv som betydelsefull. Samtidigt menar många unga som väljer att bo på landsbygden att de är införstådda med att de därigenom gör avkall på vissa saker. En studerande kvinna från Gamleby sade så här:

En landsbygd där unga kan trivas, bo och utvecklas är knappt värt att kalla landsbygd längre. Allt görs för att unga ska vilja stanna på de mindre orterna och mer och mer utvecklas landsbygd till småstäder och med tiden också en stad. Sakta men säkert. Allt har med inställning att göra men som jag ser på saken är kanske inte landsbygd något jag söker i mitt liv om ett år. Dock vet jag att jag inte vill bo i en stad när jag är mer vuxen och skaffar egen familj och barn, jag kommer tillbaka. Då vill jag att min landsbygd ska vara just landsbygd. Landet är landet, landsbygden är landsbygden och staden är staden.

Ovan uttryck är ett exempel för vad många säger sig uppleva och som går tvärs emot deras vision om landsbygden. Man har inte valt landsbygden för att bo i en stad eller en stadslig miljö. Men då kommunerna tenderar att centralisera till huvudorten, vilket definitivt är till nackdel för landsbygden får detta konsekvenser genom att servicenivåerna blir sämre och sämre för de som bor utanför centralorten. Vad människor efterfrågar är en kvalitetsutveckling av landsbygden som bygger på landsbygdens styrkeområden där en infrastruktur i form av lokalt anpassad närservice (t.ex. butik, skola, sjukvård) gör att man kan vara del av samhället på lika villkor som de i staden (arbete, kommunikation och omvärldskontakter), ta emot världen (turism, näringar), vara del av den lokala utvecklingen (lokal handling och inflytande) med naturlandskapet

som grund skapa sig ett hållbart liv (livskvalitet). Det många nämner i samband med mötesplatsutveckling var att kommunerna ofta går på tvärs mot ortens önsknings. Kommunerna bygger nytt i centralorten snarare än att satsa på utveckling i de orter som hyser liknande faciliteter. Infrastruktur för mötesplatser handlar i dessa fall om att kommunerna centraliserar infrastrukturen och med det gör huvudorten till en tätort istället för att ta tillvara landsbygdens befintliga lokaler och resurser. Detta bidrar till att unga tidigt lär sig tidigt i att det är centralorten som bär möjlighet för aktivitet och utveckling. Mötesplatserna finns ofta i kommunens centrum. Att bo i periferin blir i detta avseende fysiskt märkbart när möjligheterna finns någon annanstans än där man bor.

I grund och botten handlar det om att motverka utarmning och försämring av möjligheter på landsbygden, snarare än att bygga en ny stadslig infrastruktur där eller i kommuncentrum. En kvinna från Varberg ger uttryck för denna utveckling, hon säger:

Samhället måste räkna även med landsbygden och inte bara satsa i stan. I Varbergs kommun planerar man för enorma investeringar i tåg tunnel under stan och ishall (när vi har en välfungerande i en ort utanför stan).

Samma anslag uttrycks av en man från Skaraborg som menar:

Att bo på landsbygden idag är ett aktivt val. Priset man betalar för det är att man kanske får lite längre till affärer, vård, post och bank. Ofta är det värt det.

Vid sidan av rena infrastruktursatsningar är mötesplatser ett område som spelar en betydelsefull roll i de svar som kommit in (och som är nära knutet till temat infrastruktur). Vad som går att läsa ur utproppet är att det finns gott om mötesplatser på landsbygden, från missionshus och bygdegårdar till fritidsgårdar och aktivitetshus. Vad man saknar är dock möjligheter att fylla dessa platser med bra verksamhet. Ofta är bristen på personella resurser en orsak till att det finns lite att göra för unga på landsbygden. Att hitta på saker lämnas till unga själva. Det unga i sin tur efterfrågar är fler vuxna aktörer (personella resurser) som kan stötta och lyssna på deras idéer, att det finns en mötesplats där generationer möts och att det finns vuxna som tar ansvar för verksamhetens öppettider och innehåll.

Entreprenörskap/sysselsättning

Tillgång till arbete och företagande är viktiga för en framtida levande landsbygd. Begreppen i detta stycke är arbete, utvecklingscheckar, coachning, företagsstöd, utbildning, distansarbete, bra företagarklimat, möjlighet till jobbrelaterade omvärldskontakter. Ett tema som återkom var att många önskade stöd och utveckling för kombinationslösningar där primärnärings- och traditionell industri möter kreativnäring och besöksnäring. En man från Västsverige menar att det finns för många hinder för dessa innovativa synsätt:

Det jag vill ha bort är hinder i form av byråkrati (läs: EU). Jag känner många som bor på landsbygden idag som har idéer, vill, kan och är beredda att göra jobbet men som hindras av byråkrati, inkompetens och dumhet. Kraft och utveckling finns hos människorna, inte hos verk eller i regler och bestämmelser."

Jordbruk och traditionellt småbruk lyfts fram som viktiga delar för en landsbygds utveckling. Några lyfte problematiken att småbrukare har svårt att ta sig fram i ett storskaligt produktionsklimat vilket gör att färre tar sig an möjligheten att utveckla ytterligare egna företag inom ramen för den näring de nu verkar i. För att skapa nya verksamheter inom ramen för det gamla behövs stöd. Stöd till småbrukare där traditionellt möter nytt, och där unga kan göras delaktiga, var några av de förslag som kom fram i uppropet. Förutsättningen för nya entreprenörer (unga) är att befintliga (vuxna) kan utvecklas själva. Ett förslag på stöd skulle kunna vara "lotsar" eller annan kompetens som kan stötta sektorsövergripande affärsutveckling på landsbygden.

Nästan samtliga som besvarade uppropet lyfte möjligheterna till distansarbete eller distansstudier som viktiga faktorer för en hållbar landsbygdsutveckling. Utveckling av pendlingsmöjligheter var också faktorer som jämte Internet sannolikt skulle ge goda resultat i form av ökade omvärldskontakter och affärsmöjligheter samt möjligheter för människor att bo kvar och samtidigt kunna ta del av utbildnings- och arbetsmöjligheter annorstädes. En kvinna från Gävle pekade på att:

Arbetsstillfällena på landsbygden är otroligt viktigt. Oavsett om det handlar om arbeten på plats eller möjlighet att jobba hemifrån sin bygd.

Från Hultsfred uttryckte en kvinna att:

...en miljö med möjlighet till utbildning i närområdet på distans, eller via bra kommunikationer till universitetssorter ger unga möjligheter att bo på landsbygden.

Inom ramen för coachning och entreprenörskap menade samma kvinna att landsbygdsungdomar behöver stöd i att styra upp sin fritid:

På landsbygden är det inte ovanligt att man som ung får styra upp sina egna aktiviteter för att få en meningsfull fritid. Detta tror jag kan stöttas med hjälp av coacher som kan stötta unga att förverkliga sina idéer. Det kan gälla allt från affärsidéer till en enkel sällskapsspelskväll i en lokal där fler skulle kunna samlas.

Förenklade beslutsvägar

Som fjärde tema lyftes behovet av nya beslutsvägar och strukturer fram vilka antas ge möjligheter att skapa verksamhet utifrån bygdens förutsättningar och där byråkrati och regelverk ska ses som en möjlighet snarare än som ett hinder. Insatser som lyftes fram här var; "kort väg mellan idé och beslut", "snabbfotade flexibla strukturer och lösningar", "spontana möjligheter att kunna förverkliga idéer fort", "läns- och regiongränser ska ha en underliggande roll och fokus istället ska handla om att lösa lokala behov genom lokala förutsättningar". En annan önskan handlade om att disponera medel där de lokala grupperna ansvarar för att lösa logistik gällande basutbud, närservice, boendelösningar med mera. Önskan om ett större mandat för ekonomiska beslut gällande sin bygd. Det fanns även behov av nya former för att stötta föreningsdeltagande som på kommunal basis kan föra bygdens talan.

Livskvalitet, attityder, generationer, egenmakt och inflytande

Unga vill känna ansvar, ha möjlighet att känna att de BEHÖVS. Unga vill vara del av vuxenvärlden, vara med och jobba på riktigt och känna sig vuxna och tagna på allvar. Dessutom vill de – som alla andra – ha kul! Det betyder att unga bör erbjudas plats i alla möjliga sammanhang, men inte för att de är unga utanför att de är värdefulla. Om unga vill förändra sitt samhälle ska det finnas möjlighet till bollplank – och vuxna som vill samarbeta." (Kvinna från Gävle)

I detta tema har vi valt att föra samman flera begrepp. Vid kodningen visar det sig att vuxenansvar och generationsmöten är nära förknippade med ungas möjlighet till egenmakt och inflytande. Det finns en tydlig önskan om att fler unga ska få göra sin röst hörd, ha reellt inflytande över den lokala utvecklingen och möjligheten att utveckla bra attityder till sin livsmiljö genom att vuxna finns med och stöttar deras idéer. En man från Borgholm uttrycker det så här:

En plats där alla får chans, förtroende att vara med i utvecklingen och därmed ett eget ansvar som betyder något. Andra (äldre) generationer måste våga släppa in ungdomar och inte fega ur, utan försöka förstå vad unga tycker är viktigt (vilket kan kännas omöjligt). Kan kanske sammanfattas i att man behöver ställa sig frågan om man är beredd att satsa på ungdomen, och vid ett ja-svar, göra det!

Genom uppdraget framgick en rad olika åtgärdsförslag avseende ungas möjlighet att känna stolthet över bygden och sig själv. Det var frågan om att naturligt möta öppna och positiva invånare, att det skulle vara högt i tak för bygdens värderingar, att unga uppfattade sig välkomna att bo kvar, god tillgänglighet till olika "nödvändigheter", en bra miljö som var främjande och trygg samt att möta tolerans för nya idéer och nya invånare. Dessa attitydbegrepp förenades ofta med begreppet om generationsmöten i kombination med gemensamma utvecklingsprojekt och känslan av delaktighet i lokalsamhället. Behoven och önskemålen kan också läsas som att det saknas mötesplatser där unga och vuxna kan mötas och där unga kan utveckla idéer tillsammans och med stöd av vuxna. Attityder och generationsmöten i kombination med lokal utveckling ses här som en förutsättning för att skapa en attraktiv miljö. För att unga ska få en möjlighet att lära och utvecklas behövs vuxna och för att unga ska känna delaktighet behövs stöd för att genomföra aktiviteter där lokal utveckling står i fokus. Uppfattningen som närdes var att görandet/skapandet för byn och bygden genererade stolthet bland de unga. Personella resurser i form av coacher, fritidsledare och så vidare saknas och innebär att unga förväntas klara sig själva. Med koppling till attityder lyfte en kvinna från Älvkarleby fram att:

Sammanhållning och den lokala identiteten är viktig – dvs hur de boende ser på den egna landsbygdens framtid. Om de "vuxna" säger till de unga att flytt är den enda möjligheten för ett "bra liv" i framtiden så påverkar det ju mycket hur de unga ser på sin eventuella framtid på landsbygden..

En kvinna från Gävle uttrycker samma tanke:

Landsbygden där man trivs och vill stanna kvar för att utvecklas, den är tillgänglig, främjande och trygg. Det finns attraktiva mötesplatser där gamla och unga kan mötas och tillsammans utveckla bygden. De äldre stöttar de unga i att tänka nytt och fritt. De boende på landsbygden öppnar upp sin bygd för nya människor och vill välkomna fler till gemenskapen. På landsbygden finns ofta många föreningar med oftast äldre personer i styrelserna.

De unga behöver känna sig välkomna i föreningar (eller andra mötesplatser) för att "lantisar" ska hitta en gemensam arena att verka och utvecklas på.

Med koppling till landsbygd och unga nämns ofta deras möjlighet till delaktighet och inflytande, det handlar om egenmakt i form av ansvar, synlighet och möjlighet att påverka. Vad många saknar är ett öppet klimat där unga kan komma till tals. Nära besläktat och i samma andemening som delaktighet är att se unga som en resurs och i ett sammanhang där unga känner tillit och trygghet. Exempel på sådana former är att stötta utveckling av formella och informella ungdomsråd. Men även att vuxna hjälper unga till kreativitet genom att stötta deras idéer från början till slut. Personella resurser i form av coacher, generationsmöten ses som en framgångsfaktor vilket talar för att det i nuläget ofta saknas vuxna i ungas närhet när det gäller att utvecklas och förverkliga idéer på landsbygden. Insatser som handlar om att skapa forum för ungas engagemang i bygden och former för att kunna utöva påverkan i samhället tillsammans med vuxna. Former för detta bygger på generationsmöten där politiker möter unga, fler offentliga samtal, att äldre välkomnar och bjuder in unga i befintliga föreningar. Det finns en tydlig önskan att skapa former där de får känna ansvar och att de behövs. Eller som en man från Arjeplog uttrycker det "få vara med på riktigt tillsammans med vuxna på riktigt".

Sammanfattning av uppropet

Det framgår med all tydlighet att uppropet engagerade människor runt om i landet. I och med att uppgifter samlades in via webben med bas i olika relevanta nätverk, och följaktligen inte kan sägas vara representativt för hela befolkning, ska man dock tolka utfallet med reservation. Icke desto mindre är resultatet talande för sig själv. Viktiga aspekter för att göra landsbygden mer attraktiv var möjligheten att kunna pendla, studera eller arbeta på distans, stöd för att kunna genomföra idéer, stöd för att utveckla nya idéer inom ramen för det traditionella och då satsa på nätverk och personella resurser i kombination med finansiellt stöd. Återkommande var även uppfattningen att möjligheter till omvärldskontakter via internet och kollektivtrafik är ett angeläget område att satsa på. Utöver detta

lyftes behovet fram av generationsmöten i form av verksamhet och vuxna personella resurser i ungas närhet. Man uppfattade också att det var väsentligt att satsa på landsbygdens profilområde av att vara just landsbygd och att till exempel samhällsservice ska tillåtas utvecklas utifrån de förutsättningar som bygden har. Viktigt här är en hållbar infrastruktur som gör det möjligt att endera pendla för arbete eller utbildning och nöje eller en infrastruktur som gör det möjligt att verka på distans. Delaktighet var också ett område av betydelse. Att kunna vara med och ta beslut för sin bygd baserat på lokal kännedom om behov och möjligheter antogs skapa en stolthet för bygden bland vuxna vilket i sin tur spiller av sig på unga.

Summering av tematisk översyn - unga

Den tematiska översynen har gett oss en inblick i hur unga och ungdom hanteras inom landsbygdsprogrammet. Sammanlagt har vi identifierat omkring 180 projekt som på ett eller annat sätt har ett ungdomstema. Detta motsvarar knappt en procent av alla beviljade projekt enligt Jordbruksverkets databas. I vilken utsträckning som detta är ett bra eller mindre bra resultat är svårt att uttala sig om. Vi kan dock konstatera att så kallade ungdomsprojekt (avseende startstöd) omfattar ett åldersspann som vida överstiger etablerade definitioner av ungdom inom t.ex. ungdomspolitiken.

Påfallande ofta har vi noterat i strategidokument, i projektbeskrivningar och genom uppropet att den mest frekvent förekommande problematiken handlar om flytta/stanna och eventuellt återflytta (efter studier). Inga projekt tematiserar inflyttning av nya medborgare till landsbygden, vilket framstår som ett passivt anslag. Vissa projekt lyfter fram integration som en viktig fråga, men få lägger större vikt vid annat än åldersöverskrivande integration. Ibland problematiseras genus, mer sällan etnicitet. I fråga om åldersöverskridande aktiviteter handlar det till stor del om att skapa generationsöverskridande mötesplatser. Till viss del handlar detta tema om att möjliggöra generationsväxling inom primärnärings. Många familjejordbruk ska skiftas inom kort och det framgår av många projektbeskrivningar att man när en förhoppning om att detta ska ske inom familjerna. Man hoppas att generationsväxlingen också ska föra vidare ett kulturarv på landsbygden. De unga ska lära sig av de äldre och successivt anta värderingar som borgar för bygdens överlevnad. Till detta generationsväxlande finns också ambitioner att blicka framåt genom att vara mer entreprenöriell och utveckla kompletterande näringar till traditionellt jord- och skogsbruk, t.ex. inom besöksnäringar och turism. Frågan är i vilken utsträckning som man kan inlemma ett synsätt på generationsväxling, som inte med nödvändighet innebär att skiften sker inom en och samma familj.

Unga ska lära av de äldre är ett tema som går igen när det handlar om att skapa en känsla för lokalsamhället och dess miljö och kultur. Många projekt lägger stor vikt vid ett slags fostrande dimension som är unilateralt till sin karaktär då lärande ensidigt ska äga rum hos de unga. Visserligen inventeras ungas uppfattningar emellanåt, så att man bättre kan tillgodose deras behov, mer sällan (eller aldrig) inventeras de vuxnas uppfattning om vad de har för föreställningar och värderingar rörande sin bygd och miljö. Detta tema går igen också ifråga om att ställa saker och ting tillrätta för unga. Naturligtvis är det frågan om en välvilja från de vuxnas sida, men frågan är om det sker utifrån villkor och förutsättningar unga uppfattar som kreativa?

Ung i landsbygdspolitiken

I landsbygdsprogrammet hittar vi både ungdom och unga. Att dessa benämningar egentligen beskriver två olika målgrupper är inte helt klart. Det är först när man gett sig in i ansökningsmallarna för projekt som man ser att personer upp till 25 år ska särredovisas och klassas som ungdom. Men ung är man också tills man fyllt 40 år, vilket är kopplat till investeringsstöden för jordbrukare. Den vanliga uppfattningen är att man slutar vara ung när man passerat 25. Efter detta benämns man ofta som "ung vuxen" eller helt enkelt som "vuxen". Eftersom det inte beskrivs i programmet hur de olika grupperna avgränsas, kan man uppfatta att en satsning på 35 åringar räknas som att man tagit hänsyn till den horisontella prioriteringen "ungdom".

En annan effekt av att det inte finns någon gemensam definition av de två benämningarna är att regionala tolkningar kanske får allt för stort utrymme. Vad som räknas som en ungdomssatsning varierar från län till län och från leaderområde till leaderområde.

Regionala skillnader finns även i hur man väljer att bedöma projekt. Vissa länsstyrelser kräver att projekt inom axel 3 måste vara länsövergripande och hänvisar därför alla lokala och mindre regionala projekt till sina leaderområden. Andra länsstyrelser gör inte samma tolkning. Det innebär att organisationer har svårt att informera sina regionala och lokala delar om hur de ska gå tillväga för att genomföra projekt inom landsbygdsprogrammet. Olika regionala prioriteringar kan även medföra att projekt som beviljas i ett län, får avslag i ett annat. Detta blir tydligare när man söker pengar från Leader, där varje leaderområde har en egen strategi och egna bedömningskriterier.

Det finns även en tydlig skillnad mellan hur man omnämner unga och ungdom i landsbygdsprogrammet och länsstyrelsernas genomförandestrategier kontra leadergruppernas strategier. I landsbygdsprogrammet och länsstyrelsernas strategier omnämns ungdomssatsningar ofta utifrån ett behov av arbetskraftsutveckling, generationsväxling och entreprenörskap/företagande. Leadergrupperna har en betydligt bredare tolkning av den horisontella prioriteringen. Texterna om ungdom och unga handlar här mer om att skapa goda uppväxtförhållanden, ökad livskvalitet och ökat inflytande. Vissa har beskrivit att detta i en förlängning kommer leda till att fler återvänder eller stannar bland de unga.

Landsbygd i ungdomspolitiken

Översynen ger intrycket att just ungas situation på landsbygden är ett underförsörjt område. Vårt intryck är att det inte finns känsla eller kunskap om att livsvillkoren är påtagligt olika mellan städernas och landsbygdens unga. Bland annat tycks nationell ungdomspolitik stanna vid begreppsnivån regional utveckling eller i bästa fall utveckling av en kommun (betraktat som en enhetlig kategori). Härigenom missar ungdomspolitiken att varje kommun har ett kommuncentrum och ett omland och att resurser ofta hamnar i centrumorten medan landsbygdens utveckling inte prioriteras eller ens uppmärksammas. Samtidigt vet vi att uppväxtvillkoren ser väldigt olika ut mellan de som växer upp med sporthallen och fritidsgården inom cykelavstånd och de som måste ha tillgång till föräldrar eller andra vuxna för biltransport till och från idrottsaktiviteter och kompisumgänge på kvällstid och under helger. Konsekvensen av den uppmärksamhet städernas unga har fått inom ramen för ungdomspolitiken (oavsett vilken stad det är frågan om) är att alla unga betraktas på samma sätt oavsett hur deras faktiska livsmiljö ser ut. Här är det definitivt så att landsbygdsunga drar det kortaste strået i och med att deras livsvillkor, förutsättningar och utmaningar inte lyfts som en angelägen del av ungdomspolitiken i Sverige.

Grundläggande problem är att ungdomspolitiken inte matchas mot landsbygdspolitiken, att departement och myndigheter inte kommunicerar med varandra och att unga betraktas som naturligt hemma i en stadsmiljö. Ungdomsstyrelsen stöttar landets kommuner med olika insatser och stödfunktioner rörande ungas uppväxtvillkor där delaktighet och inflytande utgör centrala satsningar. Betraktat ur detta perspektiv är självfallet dessa stödformer positiva för kommunal utveckling i allmänhet. Samtidigt kan man inte bortse från att delaktighet och inflytande kan se tämligen olika ut i kommuncentrum jämfört med på landsbygden. Som ung tycks man heller inte ha särskilt stor möjlighet att påverka sin bygd då ungdomsråd och liknande, har att ta ställning till satsningar som görs i centralorten snarare än på landsbygden. Av det följer att unga som bor på landsbygden ser möjligheter i kommunala utvecklingsarbetet, men utifrån förutsättningen att det är centralorten som utvecklas.

Frågan vi vill resa är på vilket sätt som ungas livsvillkor på landsbygden kan tillgodoses inom ramen för ungdomspolitiken utan att den reduceras till ett allmänt anslag inom ramen för regional utveckling (som ofta handlar om relationen mellan större eller mindre kommuner snarare än om olikheterna i uppväxtvillkor i en kommun oavsett dess storlek).

Rekommendationer

Skilda tolkningar om vad unga är och vad målet är

Det förefaller finnas skilda tolkningar mellan olika aktörer rörande hur och på vilket sätt man betraktar det horisontella målet "unga". Överlag saknas en diskussion om varför unga är ett viktigt mål sett till grundläggande frågor knutna till ungas uppfattningar och värderingar som vi har lite kunskaper om idag.

Mer studier av ungas värderingar

Att i detalj studera ungas värderingar är en viktig bas för att kunna formulera insatser anpassade efter en ung generations förutsättningar och villkor. I detta avseende är ett ökat samarbete mellan t.ex. Jordbruksverket och Ungdomsstyrelsen en viktig åtgärd att överväga.

Ungas framtida arbeten

Inom ramen för landsbygdsprogrammet är temat fokuserat på att unga behövs för att landsbygden ska överleva sett till framför allt primärnäringarna (jord- och skogsbruk). Härigenom blir generationsväxling en viktig insats vilket också märks framförallt med avseende på startstödet inom jordbruksföretag. Mer sällan diskuteras i vilken utsträckning som unga är intresserade av integrering till ett befintligt näringsliv på landsbygden eller om de i stället ser nya möjligheter att utveckla kompletterande branscher inom service- och tjänstproduktion.

Sektorsövergripande samverkan

Samma slags samverkan på regional och kommunal nivå är också angelägna områden att utveckla, inte minst inom ramen för lokala ungdomspolitiska handlingsprogram sett till lokalsamhällellas näringsstrategier.

Begrepp

Ungdomspolitiska begrepp bör matchas med landsbygdspolitikens begrepp och tvärtom. Begreppen "landsbygd" och "ungdom" förklarar i material som tas fram för att göra det lättare för nya målgrupper att se landsbygdsprogrammet som en möjlighet.

Samstämmighet mellan vad landsbygdsprogrammet ska uppnå och vad det kommunala ansvarsuppdraget är

Relationen mellan projektstöd och basfinansiering är ett annat område som väcker en del frågetecken. Många projekt ställs i relation till en upplevelse att

kommunernas åtaganden minskar utanför centralorterna i olika kommuner. Här ställs således projektinsatser i relation till föreställningar om rimliga nivåer på den kommunala servicen och vi tycker oss se att en del projekt så att säga "gör en dygd av nödvändigheten", dvs. initierar projektverksamhet med syftet att hålla bygden levande och säkerställa en rimlig servicenivå på landsbygden vilket man uppfattar borde vara en kommunal angelägenhet. En bättre kommunikation mellan till exempel Jordbruksverket och Sveriges Kommuner och Landsting kunde möjligtvis bidra till en bättre kunskap om projektmål (inom landsbygdsprogrammet) och kommunala åtaganden.

Tydlighet och likvärdig bedömning

Landsbygdsprogrammets uppbyggnad, där länsstyrelser och leadergrupper gör egna och ibland olika bedömningar av projekt, gör det svårt att på nationell nivå informera vad som går, och inte går att göra inom ramen för landsbygdsprogrammet. Regionala prioriteringar gör det möjligt för regioner att vässa programmet utefter de egna behoven och kan därför ändå vara positiva, men det förekommer även olikheter i bedömningen av det nationella regelverket. Att samma fråga bedöms olika, med hänvisning till samma reglemente skadar programmets rykte och skapar irritation hos de sökande grupperna.

Förenkla administrationen

Att driva projekt inom landsbygdsprogrammet är idag förenat med en hel del administration och väntan. Även om det finns möjlighet att få förskott, så innebär långa handläggningstider ibland ändå att mindre organisationer hamnar i ekonomiskt trångmål. Kravet på vilka handlingar som krävs i ansöknings- och rekvisitionsfasen är ofta mycket större än hos andra möjliga finansiärer och gör landsbygdsprogrammet otaktiskt. Omfattningen av dokumentationskrav kan även ge en känsla av att man som projektägare inte har något förtroende från myndigheten för det man gör, då man måste bevisa sin oskuld. En minskning av administrationen skulle medföra att projektgrupperna i större omfattning kan koncentrera sig på att göra rätt saker, istället för att bara göra rätt.

Ung Företagsamhet

Ung Företagsamhet är en ideell organisation som sedan 1980 verkar för att införa företagsamhet och ett engagerat näringsliv i det svenska utbildningssystemet. Ung Företagsamhet har tre utbildningskoncept; UF-företagande, Vårt samhälle och Se möjligheterna.

Genom Ung Företagsamhets koncept UF-företagande får årligen omkring 20 000 ungdomar i

gymnasiet möjlighet att träna och utveckla sin kreativitet, företagsamhet och sitt entreprenörskap. Under ett år får de driva egna företag, så kallade UF-företag, och sälja verkliga varor och tjänster. Eleverna går igenom ett företags hela livscykel, från start till drift och avveckling och får på så sätt unik kunskap om och erfarenhet av företagande. 194 000 personer har genomgått konceptet UF-

företagande sedan starten.

I mars 2010 lanserar Ung Företagsamhet två utbildningskoncept för grundskolan. Vårt samhälle är framtaget för årskurs 2-5 och Se möjligheterna för årskurs 6-9 i grundskolan. Läs mer på www.ungforetagsamhet.se

Två satsningar

Inom ramen för LRF:s partnerskap med Ung Företagsamhet Sverige har antalet elever ökat på naturbruksprogrammen som driver UF-företag de senaste åren.

Läsåret 2003/2004 drev 347 ungdomar på naturbruksgymnasierna UF-företag. I jämförelse driver 756 ungdomar UF-företag läsåret 2009/2010. Det är en ökning på 118 procent!

Satsningen går under namnet "Fler företagsamma elever på naturbruksprogrammet" och målet är att genom ett antal insatser få fler naturbruksskolor, dess lärare, rektorer, studievägledare och marknadsförare positiva och inspirerade till att jobba med Ung Företagsamhet och på så vis erbjuda fler elever möjligheten att ta del av Ung Företagsamhets koncept. Ung Företagsamhet och LRF kan med glädje konstatera att över 20 procent av eleverna på naturbruksprogrammet driver UF-företag läsåret 2009/2010.

Nedan återges exempel på insatser runt om i landet för att stärka Ung Företagsamhet på Naturbruksprogrammet.

Naturbruksgymnasiet i Älvdalen har under våren 2008 arbetat med att utveckla bland annat undervisning och praktik. Ung Företagsamhet i Dalarna har initierat ett "tjejprojekt" för att öka andelen UF-företagare i den gruppen där bland annat elever från Naturbruksgymnasiet i Rättvik deltar. Projektet är framgångsrikt då undersökningar visar att andelen elever från program med stor andel flickor som elever ökar sitt UF-företagande.

Ung Företagsamhet i Jönköping har bedrivit ett aktivt arbete på naturbruksprogrammen i form av lärarkick-offer, informationsträffar och skolbesök.

Ung Företagsamhet i Värmland har jobbat mycket med och fokuserat på insatser på de två naturbruksskolorna Södra Viken och Lillerud, vilket har gett bra resultat. Det har lett till UF-verksamhet på båda skolorna under de senaste åren.

Region Halland har satsat på att informera om Ung Företagsamhet på de två naturbruksgymnasier som finns i regionen. Ytterligare kraftansträngningar har gjorts och kommer att göras framöver på de yrkesförberedande programmen.

Naturbruksskolornas Förening och LRF Ungdomen är också samverkanspartner i projektet.

Ytterligare en satsning görs i samverkan med Erik Johan Ljungbergs Utbildningsfond (Ljungbergsfonden) vars huvudregioner är Gävleborg, Dalarna och Värmland med fokusering på gymnasieprogrammen naturvetenskap, teknik samt naturbruk, där Ung Företagsamhet har för avsikt att öka andelen UF-företag. Ljungbergsfonden är en av Ung Företagsamhets guldpartners och stöttar, förutom Gävleborg, Dalarna, Värmland, även Jönköping, Halland samt Blekinge.

Se utvecklingen av antal UF-elever i tabellen nedan:

	Antal elever 2008/2009	Antal elever 2009/2010	Förändring i procent
Blekinge	202	246	22%
Dalarna	635	708	11%
Gävleborg	912	942	3%
Halland	653	886	36%
Jönköping	797	896	12%
Värmland	670	672	0,3%
Totalt	3869	4350	12%

Tankar och erfarenheter från arbetsgruppens medlemmar

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Ung Företagsamhet finns representerat i Sveriges samtliga län genom 24 regionala föreningar. Utbildningen finns på över 550 gymnasieskolor. Runt om i landet finns närmare 2000 lärare och drygt 6600 rådgivare som är engagerade i ungdomarnas företagande. Det är en styrka att det finns en regional representation. Genom utbildningskonceptet stärks alternativet att starta och driva eget företag hos ungdomar. Undersökningar visar att 23 procent av de elever som genomgått konceptet UF-företagande har företagarerfarenhet 10 år efter gymnasiet. Av de som inte genomgått konceptet UF-företagande har endast 13 procent företagarerfarenhet.

En majoritet av UF-företagarna går på de yrkesförberedande programmen (52 procent) vilket är betydelsefullt då det är viktigt att stärka entreprenörskapet i yrken där sannolikheten är stor att du blir

företagare eller anställs i ett mindre företag.

Fördelningen mellan könen bland de deltagande eleverna är fortsatt jämn (53 procent tjejer och 47 procent killar). UF-företagens ledningar är också jämställda, 53 procent av UF-företagens verkställande direktörer är tjejer.

Utan möjligheten att erbjudas en framtid som entreprenör minskar också sannolikheten att ungdomar på landsbygden stannar kvar. Genom Ung Företagsamhets utbildningskoncept, där företagsamheten hos individen utvecklas, ökar sannolikheten för en levande landsbygd också för kommande generationer. Ung Företagsamhet är övertygade om att koncepten: Vårt Samhälle, Se möjligheterna och UF-företagande är en god start för unga för ett framtida yrkesliv såväl i stad som på landsbygd.

// Jonas Hehrne, Kvalitetsansvarig

Länsstyrelsen

Sverige är indelat i 21 län som alla har en länsstyrelse och en landshövding.

Länsstyrelsen är en statlig myndighet som fungerar som en viktig länk mellan människor och kommuner å ena sidan och regering, riksdag och centrala myndigheter

å den andra. Det ger länsstyrelsen en unik ställning i det svenska demokratiska systemet.

Länsstyrelsen är en mycket mångsidig myndighet som arbetar med frågor som spänner över, i stort sett, hela samhällsområdet, exempelvis natur- och miljöfrågor,

landsbygdsutveckling, jämställdhet, integration, näringsliv och mycket mer. Det innebär att länsstyrelsen har en mängd kompetenser och erfarenheter. I och med alla olika verksamheter har länsstyrelsen kontakt med flera olika departement.

Två satsningar

Leader

I det nya landsbygdsprogrammet för 2007-2013 finns en inriktning som kallas Leader.

Leader är en metod för landsbygdsutveckling i samverkan. Meningen är att de som bor och verkar i området ska driva utvecklingen. Leaderområden finns över hela Sveriges landsbygd. Varje område har en egen unik strategi för just det området.

I många områden satsas det på ungdomar genom särskilda ungdomsstyrelser och projekt som är direkt riktade till ungdomar. Målet är att uppmuntra entreprenörskap och företagsamhet. Ofta är projekten utformade så att det ska vara enkelt att söka med korta beslutsvägar och snabba besked.

Stad möter land

Örebro-Västmanlands Vi Unga distrikt har genomfört ett projekt riktat mot ungdomar i miljonområden och på landsbygd. Länsstyrelserna i Örebro och Västmanland har beviljat 200 000 kronor vardera för att finansiera delar av projektet. I projektet har det skapats mötesplatser, bland annat en "februarifest" med konserter och föreläsningar, i en liten by på landsbygden. Genom att inspirera ungdomar till företagsamhet, vill projektet visa att man själv kan påverka sin situation. "Syftet är att peppa unga och att få i gång landsbygden. Vi vill inspirera till socialt entreprenörskap" säger projektledaren.

Foto: Oscar Kekäle

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Landsbygdprogrammet ger stora möjligheter till förändring och delaktighet. Ungdomar är ofta prioriterade i länens och leaderområdenas strategier. Programmet har en stor spännvidd och involverar många områden. De nya medierna och informationsvägarna innebär stora möjligheter. Team företagande på Jordbruksverket leder vägen och inspirerar runt om i landet. Under hösten hölls ett dialogforum där man lyfte fram socialt företagande och sociala medier. Hittills har begreppet företagande varit traditionellt och haft stort fokus på ekonomisk drivkraft. De sociala medierna är fortfarande en ny värld och det gäller att inse värdet och möjligheterna som detta innebär. Den nya generationens företagare har helt andra förutsättningar än företagare haft historiskt. De nya förutsättningarna

kräver att de som arbetar med frågorna är öppna och medvetna om att verkligheten är föränderlig. Ett annat hinder kan vara att hitta fram till ungdomarna och visa på de möjligheter som finns och att få dem att "ta för sig" och påverka. Det är lätt att myndigheter och vuxna pratar om och inte med de som faktiskt berörs.

// Åsa Lindin, Länsstyrelsen i Örebro län

Foto: Oscar Kekäle

Svenska Fotbollförbundet bildades den 18 december 1904 och är Sveriges största specialidrottsförbund med sammanlagt ungefär en miljon medlemmar av vilka cirka 500 000 är aktiva spelare. Tillsammans står dessa för en tredjedel av den samlade svenska idrottsrörelsens aktiviteter.

I Sverige finns ca 3 300 fotbollsöreningar varav 2 000 på landsbygden där de spelar en stor social roll för sin bygd. Fotbollsöreningarna är ofta en stark sammanhållande kraft i vardagslivet på landsbygden. De står för en rad sociala aktiviteter ofta tillsammans med lokala samarbetsparter, övriga lokala föreningar och det lokala näringslivet.

Nio av tio landslagsspelare kommer ursprungligen från en landsbygdsförening. Det är alltså i denna positiva miljö som talangerna börjar gro. I många fall har idérika föreningsledare utnyttjat den egna anläggningens läge och dragit nytta av den för turism, läger, camping, fiske med mera.

I de flesta fall har denna utveckling inneburit att föreningen kunnat förstärka sin ordinarie ekonomi via de nya aktiviteterna och därigenom kunnat utveckla den befintliga verksamheten. Dessutom har det betytt mycket för bygden med aktiviteter, liv och rörelse, nya arbetstillfällen, flera turister och bra samlingslokaler. Det är ett viktigt kulturarv i ett Sverige där fotboll har betydelse för livskvaliteten i alla dessa byar. Svensk fotboll vill fortsätta spela den rollen på ett mer offensivt sätt i samverkan med andra parter på central, regional, kommunal och lokal nivå.

Svensk fotbolls vision: En förening i varje by – fotboll för alla. Svenska Fotbollförbundet (SvFF) har sedan 2006 arbetat med utvecklingsinsatser inom landsbygdsområdet för att förverkliga visionen "En förening i varje by - fotboll för alla". Arbetet har koncentrerats på utveckling av anläggningar, flexibla tävlingsformer samt en attraktivare landsbygd genom bygdeutveckling i sin helhet. SvFF märker tydligt att aktiviteterna inom landsbygds-

utvecklingen ökar i distrikten. Hälften av distrikten (12) har eller är på väg att vid årsskiftet 2009/2010 starta processer genom sina landsbygdsföreningar för att möta dem att utöka sin lokala verksamhet.

SvFF är sedan två år medlem i "Hela Sverige Ska Leva" samt medverkar i Landsbygdsnätverk. Ambitionen är att hitta olika nya samverkansformer med andra organisationer inom landsbygdsområdet och att lära mer om landsbygdens förutsättningar att utvecklas i ett helhetsperspektiv. På lokal nivå ser vi att samarbetsformerna ständigt utvecklas mellan SvFF:s föreningar, lokala utvecklingsgrupper och företag. Genom att stärka idrottens engagemang inom landsbygdsutvecklingen så tror Svenska Fotbollförbundet att förutsättningarna för att skapa en attraktivare landsbygd ökar samt att samarbetet utvecklas.

Två satsningar

Axvalls IF – www.axvallsif.se

Marknader, trav och gräsklippning

Axvalls IF största arrangemang vid sidan av fotbollen är tre marknader – vår, sommar och höst – som föreningen själv ordnar på anrika Axevalla hed. Detta har pågått i 29 år och är en av Västsveriges äldsta marknader. Vårmarknaden, som är den största, tar emot cirka 230 knallar och den på sommaren ungefär hälften.

Ett annat stort engagemang för föreningen är travbanans Stochampionat och då är det ett hundratal ideella personer som är i gång hela helgen med bland annat parkering, entréer, vaktposter och egen camping på idrottsplatsen. Planer finns på att utvidga campingen då den ligger nära Skara Sommarland. Föreningen blev även tillfrågade av Skara kommun om den kunde klippa alla gräsytor i Axvall samhälle. Det skulle ske på dagtid så föreningen vände oss till fem

pigga pensionärer som ställde upp. Axvalls IF anser att en fotbollsörening på en liten ort måste skapa sociala aktiviteter vid sidan av fotbollen om alla ska vilja vara med. Sommartid sköter föreningen också kommunens badplats Vingsjön med hjälp av yngre föräldrar något som fungerar utmärkt.

Grytgöls IK – www.grytgol.se

Samhällssektion i Grytgöls IK sköter allt utom idrotten. Grytgöls IK har 840 medlemmar på en ort i norra Östergötland med 525 boende. 2008 blev föreningen utnämnd till årets förening vid TV 4:s Eldsjäls gala. Föreningens ledord är: Ingenting är omöjligt. Alla får vara med. Föreningen har fyra ben att stå på: Idrottsspåret, kulturspåret, sociala spåret och utvecklingsspåret.

Samhällssektion

Samhällssektionen har till uppgift att: sköta badplatsen, driva simskola, sköta lekparken och hockeyrink, ordna valborgsmässofirande (sedan 1965) och Grytgölsdagarna, svara för barn- och damgymna i skolan och arbeta för ökad inflyttning till Grytgöl.

Karnevalståg sedan 1943

Föreningens största arrangemang är Polustuskarnevalståget i midsommar som arrangerats varje år sedan 1943. Det är ett stort karnevalståg med ett tiotal vagnar med lokala "skådespelare", som skämtar om lokala och nationella händelser och som färdas genom samhället till idrottsplatsen där sedvanligt midsommarfirande sker med tusentals deltagare. 2009 såldes 35.000 lotter på några timmar. Biblioteket hjälper föreningen två kvällar i veckan ihop med bland andra PRO (sedan 2006). Föreningen är en lokal utvecklingsgrupp ansluten till Hela Sverige Ska Leva och engagerad i Leader.

Att vara ung på landet..

Ungdomsnätverk

Västerbottens FF (VFF) samlar minst tre ungdomar (under 20 år) till ett rådslag, exempelvis i Lycksele. Vid detta rådslag genomförs en process som ska resultera i en nulägesbeskrivning av ungdomarnas syn på idrotten och särskilt de villkor som föreningar har på landsbygden.

Målsättning: Skapa ett ungdomsnätverk mellan deltagande föreningar samt att skapa ett internetdistribuerat kommunikationsområde.

Resultat: För att snabbt sätta samman en ungdomsgrupp användes deltagare från Svenska Fotbollförbundets projekt "Förbundsledare 2010". Deltagarna i arbetspaketet har arbetat fram metoder för föreningarna för att få ungdomar att påbörja ett tidigt ledarskap. De har också tagit fram förslag på hur kommunikationen mellan unga ledare kan öka.

Ungdomsgruppen valde att arbeta med en kommunikationsplattform som heter ungaledare.se

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Landsbygdprogrammet i sin helhet innehåller möjligheten att stimulera insatser inom många olika områden. Programmets betoning på att ta vara på de lokala förutsättningarna bäddar för en lokalanpassning vilket är en nödvändighet då förutsättningar för utveckling varierar beroende på geografisk hemvist. Sammantaget har programmet goda förutsättningar att bidra till stärkt attraktionskraft på landsbygden.

Några reaktioner från den lokala nivån är dock den komplicerade ansökningsprocess samt den ekonomiska redovisning som krävs. För att fånga upp den mångfald av utvecklingsidéer som finns hos mindre aktörer är det angeläget att så långt som möjligt arbeta med föreningssätgärder inom ovan nämnda områden.

// Gunilla Axen, Svenska Fotbollförbundet

Jordbruksverket är förvaltningsmyndighet och regeringens expertmyndighet på det jordbruks- och livsmedelspolitiska området. Sverige har ett program för hur landsbygden kan utvecklas. Det innehåller ett antal mål som samsättnings, en attraktiv livsmiljö

och en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar utveckling. Landsbygdsavdelningen har ansvar för en stor del av detta arbete.

Inom landsbygdsavdelningen finns ett resursteam, Team Företagande, som genom brett samarbete med

externa aktörer vill vara en igångsättare och attitydsförändrare för att uppnå visionen om "ett hållbart och konkurrenskraftigt företagande på landsbygden".

Två satsningar

Under 2010 har Jordbruksverket särskilt fokus på ungdomar och unga. Team Företagande arbetar med att främja unga företagare på landsbygden och har påbörjat ett arbete som kräver en tydlig strategi för att nå ut på ett effektivt sätt.

MIKLO – Cash, kollo eller kompisar

Våren 2009 påbörjades ett arbete mellan Jordbruksverket och Carlos Rojas på MIKLO om hur unga från miljonprogrammen och från landsbygden uppfattar varandra och vilken bild de har av framtidens landsbygd. Genom detta skulle man bättre förstå förutsättningarna för att få unga entreprenörer från miljonprogrammen att välja att etablera sig på landsbygden.

Studien bestod av unga miljonprogramsbör, landsbygdsbör, föräldrar, entreprenörer och ett antal utomstående experter. Tanken med undersökningen var att visa på olika berättelser, tankar och idéer som kan ge en fingervisning om hur situationen ser ut och därifrån kunna arbeta vidare. Samtalen omfattade både de möjligheter som finns på landsbygden, de svårigheter som finns med tillgänglighet, fördomar och även den enorma utmaning som finns i att förmedla berättelsen om hur livet på landsbygden egentligen är.

Utmaningarna för boende på landsbygden är att förändra synen på miljonprogrammen och att även inse sin egen och sitt områdes potential. Det behövs långsiktighet för att kunna få unga i miljonprogrammen att se landsbygden som en attraktiv möjlighet något som bygger på att de får erfarenhet av den. Utifrån samtalet med deltagarna i studien har ett antal lösningar och idéer kommit fram bland annat att;

- Involvera miljonprogramsbör som ambassadörer.
- Landsbygdsföretag möter miljonprogramprospekter.
- Landsbygdsföretag möter intresserade miljonprogramsbör.
- Förbättra bilden av miljonprogramsentreprenören.

- Hitta en fungerande terminologi.
- Gör inspirationsmaterial om att vara entreprenör på distans.

Som en del i spridningen av materialet kommer två pilotprojekt att starta där unga förortsbor blir ambassadörer för landsbygden. Det ena projektet blir i Angered i Göteborg och det andra i Sundsvalls miljonprogram Skönsberg och Granloholm. Sommarjobb på landsbygden för miljonprogramsgångarna. Träffar mellan ungdomar och företag och ungdomar som ambassadörer för landsbygdsfrågorna. Det är tre av idéerna som kom fram när Jordbruksverket tittade på vilka möjligheter ungdomar från miljonprogrammen ser med den svenska landsbygden.

2.2 Go Enterprise

För att förstå sig på entreprenörskap måste man först ha upplevt entreprenörskap. Företaget Go Enterprise erbjuder Entreprenörskapsspelet där deltagarna får lära sig att se problem och utmaningar som möjligheter och pröva på just entreprenörskap genom att lösa ett framarbetat case baserat på riktiga omständigheter. Detta är framförallt riktat mot elever på gymnasier och högskolor där deltagarna får arbeta med verklig problematik för att ta fram lösningar i samarbete under handledning.

För att få en levande och konkurrenskraftig landsbygd är entreprenörskap och kreativa lösningar på problem en viktig faktor. För Jordbruksverket är satsningar inom dessa områden mycket relevanta, och för att öka sin förståelse och kunskap på området har myndigheten skrivit ett case till entreprenörskapsspelet. Caset är utgångspunkten för ungdomarna som själva ska finna vad som kan locka besökare till deras egen region och därmed öka företagandet genom de affärsmöjligheter som fler turister ger upphov till.

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Landsbygdsprogrammet har som horisontellt mål att främja unga på landsbygden. Detta sker genom konkreta insatser som till exempel startstöd för unga lantbrukare men framförallt genom olika projekt där aktiviteter med inriktning på unga prioriteras. Det är viktigt att kunna erbjuda attraktiva arbetstillfällen och social miljöer som skapar vilja att återvända till landsbygden efter exempelvis en utbildning. Genom att bland annat stärka servicesektorn och infrastruktursatsningar med ökad tillgång till bredband skapar man förutsättningar för unga på landsbygden. Landsbygdsprogrammet ger unga delaktighet i utvecklingsfrågorna vilket märks tydligt inom Leader där varje LAG-grupp har en särskild ungdomsrepresentant. Det är de unga entreprenörerna som genom kreativitet och rätt förutsättningar har möjlighet att skapa en levande landsbygd.

De problem som kan finnas är att informationen inte når fram till rätt personer eller inte upplevs som relevant och att regelverk är komplicerade att förstå. Förändringar i strategi mellan de olika programperioderna kan försvåra långsiktigheten. Uppfattningen eller ryktet att det är svårt att genomföra projekt kan

vara en faktor som förhindrar att unga eller de som verkar för att söka projektstöd. Goda idéer och projekt går då till spillo vilket är en förlust för alla som vill se en positiv utveckling på landsbygden.

SWOT – unga på landsbygden

Styrkor

Natur & Miljö
Nätverk & Socialt kapital
Låga omkostnader

Svagheter

Infrastruktur
Saknar utbildningstradition
Svagt näringsliv

Möjligheter

Turism & Upplevelsepaket
Ekologiska produkter
Diversifierade näringar
Internetbaserade näringsverksamheter
När- och distansbaserade utbildningar

Hot

Fortsatt avbefolkning
Dyrt att resa
Mindre kunskapsomsättning
Traditionellt tänk

Naturbruksskolornas förening

I Sveriges finns cirka 45 naturbruksgymnasier som ligger på landet med tillgång till mark, djur och maskiner. De har uppskattade gymnasieutbildningar inom jordbruk, trädgård, skogsbruk, häst, djurvård, hund, jakt/viltvård och sportfiske/naturvägledning. Genom hela utbildningen varvas teori och praktik, och naturbrukseleverna är ute i olika företag på arbetsplatsförlagd utbildning under 15 veckor. Circa 12 procent av de 9000 ungdomarna i årskurs 1 -3 läser dessutom naturvetenskaplig profil inom sin gymnasieutbildning. De som har långt hem bor på elevinternat på skolan. Andelen

tjejer har ökat till två tredjedelar idag, och ungdomarna kommer från såväl landsbygd som mindre och större tätorter. Efter utbildningen jobbar många inom naturbruksbranschens många verksamhetsområden, en del blir egenföretagare och andra fortsätter att studera.

En del naturbruksgymnasier driver dessutom eftergymnasiala utbildningar och uppdragsutbildningar samt diverse utvecklingsprojekt, som biogasanläggningar och rehabiliteringsträdgårdar i samverkan med det omgivande samhället. Naturbruksgymnasierna har sedan

1990-talets slut olika typer av huvudmän, som landsting, regioner, kommuner, hushållningssällskap, aktiebolag och stiftelser. Skolornas rektorer såg behov av att utveckla en gemensam plattform att samverka och utvecklas kring, och 1997 bildades Naturbruksskolornas Förening (NF), se www.naturbruk.se. Skolorna är spridda över hela landet, från Kalix i norr till Bollerup i söder, och den mesta kommunikationen och idéutbytet mellan föreningens styrelse, lilla kansli och skolornas rektorer och lärare sker via mejllistor, telefonkonferenser och information på naturbruk.se.

Två satsningar

NF driver och samordnar sedan några år olika projekt med fokus på att stötta lärarnas fortbildning samt aktiviteter riktade mot ungdomar, så att de får inspiration att bli ännu mer företagsamma och se nya möjligheter för sin framtida verksamhet. Ett exempel är ungdomsaktiviteter under Landsbygdsriksdagen 2008, i samverkan med föreningen U LAND. Ett 20-tal ungdomar deltog från naturbruksskolor från norr till söder. De var mycket aktiva i olika workshops och seminarier under dagarna i Lycksele, t.ex. angående att vara ung på landsbygden samt arrangemang av departement

och myndigheter kring skogbruk och politik, de lyssnade och skapade nätverk med andra ungdomar och vuxna, och bytte efteråt erfarenheter via Facebook.

Ett annat exempel är "Ung i bushen på Kvinnersta", i samverkan med Föreningen U LAND, där 80 tjejer och killar i årskurs 2 från åtta naturbruksgymnasier träffades under ett intensivt dygn på Kvinnerstaskolan utanför Örebro. Parallellt hade 17 lärare ett eget program. Ungdomarna utvecklade sin företagsamhet i olika workshops, de lyssnade på livshistorier från inspirerande företagare inom häst och naturturism samt diskuterade möjligheter med Ung företagsamhet, Föreningen U LAND och Coompanion. I workshoppen "Svetsa skrot" träffades en grupp killar från olika skolor, de byggde instrument tillsammans och skapade en skrotorkester och framförde en egen komposition för övriga. Från en hög av prylar och skrot till ett bejublat framträdande inom på sex timmar, utan förberedelser och med ett varierande musikkunnande!

Det finns stora möjligheter för naturbruksungdomar att bo och leva på landsbygden. De har via sitt intresse och sin utbildning skaffat sig många färdigheter vad gäller produktion av varor och tjänster med djur och natur som bas. De har många kontakter med företagare och de har skaffat sig erfarenhet av att bo på landsbygden. Här finns en stor utvecklingspotential.

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

För att dagens unga ska lockas att bo och verka med landsbygden som bas, krävs att samhället satsar på att utveckla en hållbar infrastruktur. Det gäller fysisk kommunikation med farbara vägar, och tåg som stannar där människor bor, samt närhet till skolor och möjlighet att handla mat och tanka bilen. Men minst lika viktig är tillgång till snabb och driftssäker nätuppkoppling, det vill säga bra kommunikation med resten av världen sett ur såväl ett ekonomiskt, ekologiskt som ett socialt perspektiv. Därutöver krävs goda möjligheter för småföretagande, och att framför allt ungdomarnas företagsamhet lockas fram och att de kan hämta inspiration från goda förebilder. I detta tror NF att naturbruksskolornas samverkan och projekt spelar en viktig roll. Detta arbete har möjliggjorts tack vare projekt med stöd från Landsbygdsprogrammet 2007-2013, samt samverkan mellan många olika parter.

U LAND – föreningen Ung på landsbygden

Under Leader+ perioden bedrev flera av de då tolv svenska leaderområdena projekt som riktade sig till unga. Som projektledare för dessa ungdomssatsningar anställdes ofta en person som fick i uppdrag att inspirera, informera och aktivera områdets unga. Dessa personer bildade ett nationellt nätverk för att utbyta erfarenheter, arrangera entreprenörskapsevent och sprida "riktigt partisk landsbygdspropaganda". Här skulle det skapas stolta lantisar! Verksamheten finansierades genom samverkansprojekt inom

Leader, där de leaderområden som var med delade på alla kostnader. När Leader+perioden närmade sitt slut bildades föreningen U LAND för att kunna fortsätta arbetet för frågorna och för att få nya leaderområden att prioritera unga i sitt fortsatta arbete, tillsätta unga personer i LAG-gruppen och anställa ungdomscoacher.

U LAND har fortsatt att arbeta för att uppmärksamma unga lantisara situation, och deras möjlighet att påverka.

Föreningen arbetar mycket tillsammans med forskare för att uppmärksamma vuxna om "myten" att alla unga vill flytta från landet - och hur de själva påverkar ungas bild och möjligheter som lantisar.

U LAND har även samarbetat med Hela Sverige ska leva! och andra ungdomsorganisationer som är verksamma på landsbygden för att utveckla processverktyget "Landsbygd 2.0", en samtalsmetod som gör det enklare för olika personer och generationer att delta på lika villkor.

Två satsningar

Ung i bushen

Ung i bushen är ett exempel på en satsning för unga där tiden ägnats åt att låta deltagarna på från ide till färdig produkt under en begränsad tid. Indelade i olika grupper, till exempel dansgrupp, ljud- och ljusgrupp, festivalledningsgrupp, rekvisitagrupp, teatergrupp och musikgrupp har en festival stressats fram av unga under 10 timmar. Låtar har skrivits, filer har spelats in och programmet har planerats - av unga som inte tidigare hållit i en gitarr eller rattat ett ljudbord.

På kvällen har man anordnat festival och alla aktiviteter har visats upp för varandra - och alla är både publik och producenter. När ungdomarna sedan åker hem så kan de inte bara tre nya ackord på gitarren, eller hur de klipper en film - de vet även att de själva har kapaciteten att gå från idé till verklighet. För det har man gjort - och då bara på 10 timmar...

Landsbygd 2.0

Tillsammans med Vi Unga, 4H, Naturbruksskolornas förening och Hela Sverige Ska Leva har U Land utvecklat processmetoden "Landsbygd 2.0". Metoden är tänkt att göra det enklare för personer med olika åldrar, mötesvanor och bakgrund att gemensamt diskutera hur den egna bygden kan utvecklas. Verktyget består av en duk och tio frågekort. Frågorna är i början av typen "Vad är landsbygd?" "Vem är lantis?" "Hur är din by?" "Vem bor där?" för att sedan gå över till "Vad behöver du för att utvecklas på landsbygden?" och "Vilka möjligheter finns det". De sista frågorna handlar om hur man går vidare och vad som händer de närmaste månaderna.

Tanken är att det ska kännas kul och lätt att arbeta med materialet - och genom det skapa en lokal utvecklingsplan. Och även om U Land hade ungdomar i åtanke när "Landsbygd 2.0" togs fram så passar den lika bra om man är vuxen.

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Att vara ung på landet ger ofta stora möjligheter att genomföra sina idéer och tankar. Ofta finns inte bara lokaler och ytor att nyttja - utan även vuxna som ställer upp och hjälper till. Att många unga är "hej och du" med människor i trakten gör ofta att de även har koll på vem som kan hjälpa till eller svara på frågor - när de själva inte vet. Som i dialogen mellan två människor där den ena säger "Jag kan allt" och den andre svarar "Det kan jag med, jag känner ju dig!"

Landsbygdens unga har många anledningar att vara nöjda med starten på livet, men låter vi dem vara nöjda? Bilden av att "alla vill dra till Stockholm" är inte helt sann - som Lotta Svenssons forskning, FoU Söderhamn och Uppsala universitet, visat. Att unga däremot väljer att prata om den som en sanning medför inte bara att många flyttar (man vill ju inte bli en av dem som blev kvar) - utan även att samhället inte ser de som blir kvar. När folk tittar ut på gator och torg i våra underbara hålor så ser de ju unga hela tiden. Så nog finns de här. Det finns även risk att de som väljer att stanna inte känner sig som lika viktiga medborgare - för om de varit lyckade så skulle de ju flyttat. Eller?

Att landsbygdsprogrammet så tydligt satt fokus på unga är bra. Man lyfter tydligt att det finns möjlighet att driva och jobba i olika typer av företag på landsbygden - och inte bara traditionella näringar som jord och skogsbruk. Att man lagt unga som ett horisontellt mål innebär enligt U Land att nya grupper får fundera på hur framtidens lantisar vill ha det. De ungdomscheckar som genomförs

av många leadergrupper skapar möjligheter för unga lantisar att själva påverka sin vardag på många fler ställen än i de kommuner som länge arbetat med "påse pengar projekt". Tyvärr, menar U Land, att långa handläggningstider, både för ansökningar, men kanske mest för rekvisitioner, medför att det blir svårt för mindre organisationer att driva projekt inom programmet. Att ligga ute med pengar länge, och att inte heller vara säker på att man får täckning för alla utgifter, gör att det krävs en viss ekonomisk kraft hos den sökande föreningen - något som inte alltid finns i mindre ungdomsorganisationer. Vad som går och inte går att göra skiljer sig även väldigt mellan olika län och regioner, vilket gör det svårt att tala om vad man kan få stöd för, då samma ansökan både kan beviljas och avslås, beroende på vilken region den landar i.

U LANDs erfarenhet säger att det kan vara svårt att prata "landsbygd" med unga. Man är inte lantis och tycker väl inte heller att man bor på landsbygden om man bor i en tätort med 2000 invånare.

Och om man inte är landsbygdsbo - kommer man då anse att landsbygdsprogrammet är något för en? Här är U Lands bästa lösning att skapa fler stolta vuxna lantisar - för då har vi snart stolta unga lantisar, idag och framöver.

”

// Lotti Jilsmo, U LAND

Leader Halland består av två leaderområden, Kustbygd och Landsbygd som har ett verksamhetskontor tillsammans. 2008 valde LAG-grupperna för respektive område att gemensamt satsa på ett projekt riktat till unga, Ung i Halland. Det hade visat sig att få projektägare var unga och tanken var att fler unga skulle få möjlighet att bli mer delaktiga i utvecklingen av sin hembygd bland annat

genom att driva egna projekt. Ung i Halland är ett LAG-ägt treårigt paraplyprojekt där unga mellan 13-25 år kan söka upp till 15 000 kronor för att förverkliga en idé.

I juni 2009 drog själva projektorganisationen igång och i oktober beviljades det första delprojektet. I mars 2010 har 12 delprojekt beviljats och många fler projekt kommer

att starta under våren. Utöver delprojekten som utgör knappt en tredjedel av totalbudgeten så är Ung i Hallands uppgift att samverka med kommuner, föreningar och andra aktörer för att tillsammans med unga stärka ungas möjligheter på landsbygden.

Två satsningar

Delprojekt

Av de 12 delprojekten som blivit beviljade projektstöd från Ung i Halland finns en stor bredd. Det är musik, ridnätverk med paddockbygge, skatepark, kitesurfing, hantverk och flera olika filmprojekt som fått pengar. Ett exempel är filmprojektet, "The End – Workshop" som är avslutat med ett mycket lyckat resultat. Projektägarna hade som mål att spela in sin första långfilm. Som ett led i detta vill gruppen ta till vara det intresse som finns hos andra unga i byarna där de bor och sprida sina kunskaper inom film vidare. Gruppen vill visa att allt går om man bara vill, som de skriver i projektansökan: "I slutändan är det mycket vänskap och lite pengar som gör det till verklighet". Gruppen vill även bidra till att sätta Halland på filmkartan och visa upp Hallands natur på den vita duken. För att engagera fler ungdomar i filmen och få in material till långfilmen bestämde sig gruppen för att anordna en filmhelg. Förutom filmning genomfördes också en sminkworkshop. Projektgruppen funderar nu på en uppföljning i sommar då det var många ungdomar både framför och bakom kameran som visat stort intresse på en fortsättning.

Regionalt nätverk

Att samverka är viktigt både under den tid som projektet pågår men också för att bygga upp strukturer som finns kvar efter projekttidens slut. Ung i Halland samarbetar med olika aktörer på olika nivåer. Ett av dessa samarbeten är i Ungt Nätverk. Under våren 2009 togs ett initiativ från Riksteatern Halland att samverka mer kring unga mellan kommuner och olika kulturinstitutioner. Ung i Halland har verkat för utökning, samordning och utveckling av samarbetet sedan i somras då Ung i Halland blev en del av nätverket. Ungt Nätverk består i dagsläget av olika kommuners ungdomssamordnare (eller liknande funktioner) i Halland, hemslöjdarna, teatern, musiken och dansen som har ett länsuppdrag i Halland samt studieförbund. Ungt Nätverk har tillsammans med unga anordnat en ungdokumentalfestival på Teater Halland i oktober 2009 och Hallands första UKM (Ung Kultur Möts) i mars 2010.

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Leader Halland ser många fördelar för unga på landsbygden jämfört med stadsungdomar. En av fördelarna är det breda kontaktnät och den gemensamma kompetens många unga får tillgång till i små byar vilket underlättar för många projektgrupper. Vikten av sociala miljöer och en meningsfull fritid är faktorer som tas upp i landsbygdprogrammet och som även återkommer hos unga inom Ung i Halland. Det finns vidare tydligt fokus på entreprenörskap och företagande inom landsbygdprogrammet och inom Leader vilket är positivt. Genom projekt som Ung i Halland får unga möjligheter att testa sina idéer i projektform. Unga får erfarenheter och kunskaper som kan leda till att man vågar ta klivet att starta ett eget företag och/eller blir attraktivare på arbetsmarknaden. Samtidigt sker aktiviteter i byn och en positiv känsla bland unga sprids om att våga leva sina drömmar, ta för sig och känna att ingenting är omöjligt. Att ungdomar är underrepresenterade i det lokala utvecklingsarbetet är något som framkommer i landsbygdprogrammet. Här ser vi att projekt som Ung i Halland tillsammans med lokala aktörer gör att ungdomar blir betydligt mer aktiva i utvecklingen av sin hembygd och tar ett större ansvar för bygdens utveckling.

Med projekt som Ung i Halland är det värt att fundera över underifrån- och efterfråganperspektivet samt hur kostnadseffektivt det är. I Halland gjordes ingen förstudie för att undersöka vad ungdomar efterfrågar och inte heller har unga varit med för att utveckla projektplan och budget för Ung i Halland. Tyvärr upplever Leader Halland att det ser liknande ut i flera leaderområden då vi i många fall kopierat varandra. Ytterligare en utmaning är att det ofta är två oförenliga världar som möts. Tanken är att administrationen ska vara minimal och att unga på enkla och snabba vägar ska kunna genomföra projekt. I ett system där LAG-ägda paraplyprojekt granskas grundligt av Länsstyrelsen som revideras av Jordbruksverket som i sin tur revideras av EU blir processen på många punkter tungrodd och oförenlig med ungas sätt att jobba och tänka. Problem uppstår när det är komplicerade regler, regler som ändras och när det inte alltid är tydligt vad det är som gäller. Flera utvecklingsområden finns samtidigt som vi ser att ungdomsprojekten i hela Leader Sverige starkt bidrar till att unga utvecklas genom delprojekten. Unga tar ökat ansvar för sin egen och sina kompisars fritid genom att anordna aktiviteter och unga tar större plats i den lokala utvecklingen vilket är strålande.

Riksförbundet Sveriges 4H

4H är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation för ungdomar i åldern 7-25 år. 4H har verksamhet i cirka 80 länder runt om i världen. I Sverige finns cirka 13 000 medlemmar fördelade på 156 4H-klubbar spridda över landet. Verktyg för vår verksamhet är 4H-klubben, 4H-gården och 4H-företaget.

De 4 H:na står för:
Huvud – för kunskap,
Hand – för färdighet,
Hjärta – för medkänsla och
Hälsa – för sunt levnadssätt

4Hs vision är att alla barn och ungdomar ska utvecklas till engagerade och ansvarstagande människor med respekt för omvärlden. Visionen ska uppnås genom att i samspel med människor och natur upptäcka deras rika värden och mångfald. I detta är varje art och individ en viktig del av helheten utan att vara mer värd än någon annan.

4Hs motto är Lära genom att göra, och det är utifrån denna grund som organisationen jobbar i den dagliga verksamheten, på möten och under läger. 4H arbetar utifrån konceptet "Med ungdom, för

ungdom", vilket innebär att alla våra ledare är unga, och i styrelser och nämnder sitter ungdomar som själva tar ansvar för och fattar beslut gällande sin fritid. Medlemmarna får själva prova på att baka, laga mat, snickra, sköta växter och djur, spela teater, sporta och mycket annat. Det här innebär att 4H kan erbjuda en bred verksamhet till ungdomar både i storstäder och på landet.

Två satsningar

4H-dagen

4H-dagen är ett projekt med målsättning att visa upp Sveriges 4H verksamhet för hela Sverige under en dag i september 2009. Alla klubbar och länsförbund uppmanades att planera någon form av aktivitet den aktuella dagen. Samtliga aktiviteter sammanställdes därefter av riksförbundet som spred budskapet via hemsidor, affischer och mallar till pressreleaser. En summering av 4H-dagen visade att ett 30-tal 4H-dagar genomförts runt om i landet. Förutom alla besökare på 4H-dagarna fick satsningen även ett stort genomslag i många tidningar, både lokala och rikstäckande.

5ton4H

5ton4H är ett projekt där man samlade två tänkbara ledare i åldern 15 år från varje länsförbund. Tanken var att dessa ungdomar skulle bli ambassadörer för 4H ut i sina länsförbund och klubbar. Ungdomarna utbildades som ledare och skapade ett starkt nätverk med 15-åringar över hela landet. När man ser tillbaka på projektet ser man att ett flertal av deltagarna fortfarande deltar i 4Hs verksamhet.

Tankar och
erfarenheter från
arbetsgruppens
medlemmar

Möjligheter och hinder – unga & landsbygdprogrammet

Gaslunda 4H-klubb

En 4H-klubb med egen bygdegård och vanlig bygdeverksamhet som att ha valborgsmässoeld, ordna tipspromenad en söndag i varje månad och aktiviteter som att spela bordtennis och ha vävs-tuga. Genom att 4Hklubben driver bygdegården får bygdens ungdom en mötesplats. Genom att ungdomar sitter i styrelsen kan de även påverka sin mötesplats demokratiskt.

Vigge 4H-klubb

En 4H-klubb med all sin verksamhet i en bygdegård två gånger i veckan. Genom att ha ungdomsverksamhet i en bygdegård hjälper de till att hålla bygdegården och bygden fortsatt levande.

Ungdom, en horisontell prioritering

'Det är för få ungdomar som söker stöd eller som driver eller deltar i projekt som får stöd genom landsbygdsprogrammet. Ungdomar behöver få ökad kunskap om programmets möjligheter. Alla som arbetar med stöden behöver också lära sig mer om hur ungdomar kan involveras och på vilket sätt unga kan medverka till målen i programmet. I den här rapporten presenteras idéer till förändringar.

...och sen då?

Om Landsbygdsnätverket

Det svenska Landsbygdsnätverket startades våren 2007 och leds av en styrgrupp bestående av en ordförande och 12 ledamöter. Målet med Landsbygdsnätverket är att samla nationella aktörer för att kunna genomföra landsbygdsprogrammet på ett bättre och mer effektivt sätt. Landsbygdsnätverket är också kontaktpunkt för nätverk mellan leadergrupperna. Jordbruksverket ansvarar för nätverkets kansli.

Landsbygdsprogrammets övergripande mål är att stödja en hållbar ekonomisk, ekologisk och social utveckling av landsbygden i Sverige. Landsbygdsnätverket skapar genom sitt arbete möjligheter till mötesplatser där parter på lokal, regional, nationell och internationell nivå kan utbyta information och erfarenheter och kunskaper om metodutveckling.

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden